

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Hana Nováková

Role probace při práci s mladými dospělými

Olomouc 2014

vedoucí práce: Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškerá použitá literatura či jiné zdroje, ze kterých jsem čerpala, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci 14. 4. 2014

Hana Nováková

Poděkování

Mé poděkování patří zejména paní Mgr. Miluši Hutyrové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla při realizaci mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům střediska Probační a mediační služby v Olomouci za účast při koncepci praktické části této práce a odborné rady.

Obsah:

ÚVOD.....	6
1 MLADÁ DOSPĚLOST.....	7
1.1 Vymezení pojmu.....	7
1.2 Role mladého člověka ve společnosti	8
1.2.1 Partnerská role	9
1.2.2 Profesní role.....	10
1.2.3 Společenská role	11
1.2.4 Ekonomická role.....	12
1.3 Shrnutí	12
2 RESTORATIVNÍ JUSTICE.....	14
2.1 Pojem restorativní justice	14
2.2 Výhody a nevýhody restorativní justice	15
2.3 Principy restorativní justice.....	16
2.4 Programy restorativní justice.....	16
2.5 Shrnutí	17
3 PROBACE	18
3.1 Vznik probace v ČR	18
3.2 Pojem probace	19
3.2.1 Organizace PMS	20
3.2.2 Cílová skupina	20
3.3 Činnost, poslání a cíle PMS	20
3.3.1 Činnost PMS.....	20
3.3.2 Poslání PMS	22
3.3.3 Cíle.....	22
3.4 Shrnutí	22
4 PROBAČNÍ PRACOVNÍCI	24
4.1 Vzdělání a povinnosti probačních úředníků	24
4.2 Vzdělání a povinnosti probačních asistentů	24
4.3 Zásady pracovníků Probační a mediační služby	25
4.4 Shrnutí	25
5 JEDNOTLIVÉ AGENDY PROBACE.....	26
5.1 Trest obecně prospěšných prací.....	26

5.2	Domácí vězení.....	27
5.3	Parole.....	28
5.4	Probační dohled.....	29
5.5	Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	29
5.6	Shrnutí	30
6	DALŠÍ ALTERNATIVNÍ TRESTY.....	31
6.1	Alternativy v trestním řízení.....	31
6.1.1	Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	31
6.1.2	Narovnání	32
6.2	Alternativy k potrestání	32
6.2.1	Upuštění od potrestání	32
6.2.2	Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem.....	33
6.3	Alternativy k trestu odnětí svobody	33
6.3.1	Peněžitý trest.....	33
6.3.2	Podmíněné odsouzení	33
6.4	Shrnutí	34
7	MLADÝ DOSPĚLÝ V KONTEXTU PROBACE	35
7.1	Cíl, výzkumné předpoklady a výzkumná otázka.....	35
7.2	Metodologie výzkumného šetření	35
7.3	Charakteristika výzkumného vzorku a časový harmonogram	36
7.4	Výsledky analýzy a interpretace výsledků	38
7.5	Diskuse a závěr praktické části	45
	ZÁVĚR.....	48
	Seznam použité literatury	50
	Seznam tabulek.....	53
	Tabulka č. 1: Respondenti.....	53
	Tabulka č. 2: Přehled nejčtenějších odpovědí.....	53
	Seznam příloh	54
	Příloha č. 1: Tabulka evidence klientů za rok 2014	
	Příloha č. 2: Předloha strukturovaného rozhovoru	
	Příloha č. 3: Informovaný souhlas	
	Příloha č. 4: CD s přepsanými rozhovory	
	ANOTACE	

ÚVOD

Každý začátek nového může být obtížný. Někdo se s ním umí vypořádat lépe, někdo hůře. Záleží na každém z nás, jakou si zvolíme cestu, po které budeme kráčet. Jestli volba byla správná, předem nikdy nevíme. I když do nové etapy vykročíme s „čistým štítem“, vždy se může objevit překážka, jež nám směr zkříží a zavede úplně jinam.

Za nový začátek či životní etapu lze považovat i mladou dospělost, kdy adolescent přechází do světa dospělých a přebírá spoustu neznámých rolí, které ne vždy bývají snadné. Někdo do takového období vstoupí dříve, jiný například díky studiu vysoké školy později, ale čeká to každého. Právě nové životní role, jako je role zaměstnance, rodiče a vůbec role samostatného jedince, mohou nezdědka člověku přinést na jeho cestě mnoho úskalí. Při těchto strastech se leckdy zastavíme na křižovatce a rozhodujeme se, jakým směrem se vydat. V případě, že se někdo vydá na scestí, ať už záměrně nebo omylem, může se setkat s mnohými institucemi, jež by většina z nás raději obešla obloukem. Jednou ze zmiňovaných institucí je i Probační a mediační služba, kterou se budu v mé práci zabývat.

Jelikož se právě nacházím v období mladé dospělosti, je mi toto téma blízké. Zajímalo mne proto, jestli uvedená etapa ovlivňuje mladé lidi v páchání trestné činnosti a následně, zda Probační a mediační služba, zejména agendy zaměřené na probaci, zaznamenávají velký počet klientů v popisované věkové kategorii.

Výběr tématu mé bakalářské práce také hodně ovlivnila praxe na středisku Probační a mediační služby v Olomouci, kde mne tato oblast velmi zaujala a díky vřelému přístupu tamějších pracovníků jsem se přesvědčila, že mi bude poskytnuto odborné zázemí při realizaci práce.

Práce je rozdělena do 6 kapitol teoretické části, jejichž cílem bude shrnout specifika mladé dospělosti, zejména jednotlivé role tohoto období. Pochopení celého systému probace se bude odvíjet od popisu restorativní justice, z níž probace vychází. Následně uvedu informace z oblasti samotné probace. Poté popíši jednotlivé agendy, ve kterých probační úředníci pracují. V poslední kapitole budou uvedeny další alternativní tresty, jež s probací mohou souviset.

Cílem praktické části bude výzkumné šetření, které provedu ve spolupráci s úředníky střediska Probační a mediační služby v Olomouci. Šetření má poukázat na vliv mladé dospělosti znamenající větší výskyt klientů v evidenci střediska. Šetření provedu pomocí strukturovaných rozhovorů formulovaných na základě položení výzkumné otázky.

1 MLADÁ DOSPĚLOST

Dospělým se člověk stává dosažením osmnácti let. Splňuje však věk všechny náležitosti, které dospělost představuje? Mnozí autoři se shodují v tvrzení zastávajícím názor, že k úplné dospělosti vede dlouhá cesta přinášející určité překážky. Každý tvor je individuální, tudíž i cesta každého jednotlivce bude jiná.

1.1 Vymezení pojmu

Mladá dospělost začíná ve 20 letech a končí 40. rokem. Přesný mezník začátku či konce není vymezen. Člověk je právně dospělý v 18 letech, tento fakt však není společností zcela uznáván.¹

Na rozdíl od některých autorů, kteří mladou dospělost uvádí až do 40. roku života, Langmeier a Krejčířová² ji ukončují již ve 25. roce a nazývají ji *časnou dospělostí*. Další etapu již uvádí jako dospělost střední trvající do 45 let. V časně dospělosti čeká člověka upevnění role dospělého a identifikace s touto rolí. Od 20. roku by mladá žena či mladý muž neměli být závislí na rodičích a měli by začít hledat partnera, se kterým budou chtít založit rodinu. Dále je čeká volba povolání a učení se odpovědnosti v profesi. Časná dospělost se tedy vyznačuje výběrem partnera, zakládáním rodiny, zvládáním domácnosti, nástupem do zaměstnání a přijetím občanské odpovědnosti

Za znaky dospělosti považuje Příhoda³ konečnou velikost člověka, dosažení dostatečné síly pro výkon životních činností a zkušeností umožňující vykonávání samostatné základní funkce a úkolu. Věkově pojem vymezuje od 20 let do 30 let a nazývá jej *mecítma*.⁴

Kuric⁵ stejně jako Příhoda mladou dospělost datuje mezi 20. až 30/32. rokem. Základní psychologické funkce popisuje jako plně rozvinuté. Vývoj osobnosti však považuje za nestabilní, vývoj temperamentu a charakteru osobnosti totiž stále probíhá. Autor považuje období za vrchol vitality s impulsivitou. Člověk ač má velké tendence v sebeprosazování, nemusí mít vždy vytyčeny pevné cíle. Očekávání mladého dospělého se často dostává do konfrontace s reálným světem.

1 Vágnerová, 2007, s. 9

2 Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 161-162

3 Příhoda, 1967, s. 135 a 138

4 Termín pochází z hovorového *mezi desietma* – věk mezi 20-30 lety, který podle autora považují lidé za velmi důležitý.

5 Kuric a kol., 1986, s.255

S opačným názorem přichází Jandourek⁶, který tvrdí, že dnes „*fáze mladých dospělých*“, nastávající po 20. roce života znamená oddalování „*úplné produktivní dospělosti*“ ve prospěch studia, cestování či prozatímní práce.

1.2 Role mladého člověka ve společnosti

Na počátku dospělosti je již člověk do společnosti začleněn, tato etapa však zahrnuje proměny v sociálním postavení. Jedná se o *sekundární* fázi socializace. Člověk přichází do nového sociálního společenství a nových situací kladoucích zásadní požadavky na jeho osobu. Společnost vyvíjí tlak na zvládnutí nynějších rolí, které obnáší naučení se nových dovedností, typických a nezbytných pro tento životní mezník. Člověk musí role akceptovat. Jedná se o *rolí partnerskou a profesní*. Podle Vágnerové nemají role vždy jasně vymezený obsah. Nejasnost poté vede k tomu, že člověk neví, co se od něj očekává a může dojít k nezvládnutí rolí.

Člověk na konci etapy dospívání potvrzuje svou dospělost potlačením egocentrismu. Poté je schopen plnit roli profesní či partnerskou, přinášející jistá omezení a určitou zodpovědnost.⁷

Podle Vágnerové⁸ dochází nejen k socializační proměně, ale i k vyhranění životního stylu. I v jiné publikaci považuje za nejdůležitější roli dospělosti roli partnerskou a profesní.

Pro zvládnutí všech rolí dospělosti je nejzásadnější zkušenost člověka, která ovlivňuje také všechny stránky psychiky. Jedná se zejména o zkušenost s chováním ostatních dospělých v dosavadním životě muže či ženy.

Chápání nově přijatých rolí je dalším významným faktorem, který je však u každého velice individuální.

Mladá dospělost je kritickým obdobím pro životní události.⁹ Záleží, jak se lidé s tímto mezníkem vyrovnají a tím nasměrují svůj další život. Může docházet k nerozvážným činům vycházejícím z nezkušenosti, které určí směr jinak, než si dospělí představují.

Toto období může znamenat nové možnosti, zážitky a výzvy, ale při zapomínání na důsledky a zkratkovité jednání, které se často objevuje, dochází k posunu vývoje nechtěným směrem.¹⁰

6 Jandourek, 2001, s. 65

7 Vágnerová, 2004, s. 281-282

8 Vágnerová, 2007, s. 12 a 28

9 Alan in Vágnerová, 2007, s. 13

10 Vágnerová, 2007, s. 13

1.2.1 Partnerská role

Z biologického hlediska se člověk stává dospělým se sexuální vyzrálostí, jež je důležitým faktorem partnerského vztahu. Potřeba člověka mít dítě značně ovlivňuje reprodukční složku, která se v tomto období zásadně rozvíjí.

Vztah partnerů je důležitý pro osobní rozvoj člověka. Pro dobrý vztah jsou důležité vlastnosti, kterými by měl již mladý člověk disponovat. Jde o spolehlivost, upřímnost, citovou vřelost, toleranci, zodpovědnost a schopnost kompromisu.

Spolu s partnerskou rolí je mladý člověk schopen zvládnout i roli rodičovskou, nesoucí velkou zodpovědnost.¹¹

Příhoda¹² považuje úlohu mladé dospělosti - založení vlastní rodiny, tzn. dát život další generaci - za zásadní.

Stejně tak i Langmeier s Krejčířovou hovoří o přijetí výchovných úkolů vůči svým potomkům a respektu ke svým stárnoucím rodičům. Nejdříve je však zapotřebí ustálit vztah k životnímu partnerovi.

Člověk v časně dospělosti zná své možnosti, může se svobodně rozhodovat bez přihlížení k názorům rodičů. Dostatečná sebejistota umožňuje navázat hluboký partnerský vztah, v němž může partner svému protějšku důvěřovat.

Lidé navazují partnerské vztahy zejména pro uspokojení svých potřeb. Jsou to potřeby *emočního soužití* a *touhy po dítěti* a radosti z jeho vývoje. Na druhé straně vyvstávají změny, které rodičovství přináší - omezení vlastních zájmů, změna denního režimu ve prospěch dítěte. Nové starosti a konflikty zvládne rodič vyzrálý, jenž nebude v dítěti spatřovat překážky.

Životního naplnění lze dosáhnout uzavřením manželství. Pokud je manželství šťastné, přispívá k osobnímu štěstí a uspokojení rodinného života. Nedostatečná zralost u některých mladých lidí však způsobí selhání a ztrátu nadějí již v prvních letech manželského soužití.¹³

11 Vágnerová, 2007, s. 9-79

12 Příhoda, 1967, s. 154

13 Langmeier, Krejčířová, 1998b, s. 165-170

1.2.2 Profesní role

Profesní role má pro člověka velký význam v rámci hodnocení společnosti.¹⁴

Zuzana Hubinková¹⁵ popisuje společnost jako složitou strukturu. Člověk musí směřovat své predispozice k sociálním normám dané společností. Lidé se musí adaptovat na různé situace. Autorka popisuje zejména adaptaci v profesní roli, kdy požadavky zaměstnavatelů nejsou leckdy v souladu s osobností člověka. Ten se musí často chovat nepřírozeně a tím poškozuje své vlastní očekávání. Lidé se sníženými adaptačními schopnostmi pak nejsou schopni požadavky akceptovat.

Každý člověk má individuální motiv pro práci. Vágnerová¹⁶ ve své knize určuje několik motivů. Pro někoho je zaměstnání pouze zdrojem *peněz* potřebných k zajištění potřeb. Ne vždy zaměstnání poskytuje mzdu přiměřenou životním potřebám a člověk se může ocitnout v chudobě.

Dalším motivem může být *aktivita* zabraňující nudě a pomáhá k naplnění životní spokojenosti.

Třetím motivem je *seberealizace* - pracovník chce dosáhnout svých cílů, získat určitý sociální status, dokázat ostatním svou užitečnost. V opačném případě se může cítit méněcenný a kolektiv jej může odmítnout.

Sociální kontakt podle autorky přináší možnost nových společenských příležitostí. Bez nich přichází osamělost a sociální izolace.

Posledním motivem je *samostatnost a nezávislost*, která potvrzuje dospělost. V opačné situaci dochází k tlaku ze strany společnosti.

Autoři Langmeier a Krejčířová¹⁷ popisují realizaci pracovní činnosti, která je výsledkem celkové přípravy v rámci předchozího vzdělávání. Podobně jako Hubinková hovoří o motivačních silách při výběru povolání.

Nejdříve je motivací *vnější hmotný prospěch* zahrnující samostatnost, ekonomickou nezávislost a zajištění rodiny.

Následujícím motivačním činitelem je *pomoc lidem*, která napomáhá k uspokojení člověka tím, že je jeho práce pro někoho užitečná a prospěšná.

Uskutečnění osobních dispozic v povolání je vhodným motivem pro dobrou realizaci v práci.

14 Vágnerová, 2004, s. 732

15 Hubinková a kol., 2008, s. 207 a 209

16 Vágnerová, 2004, s. 732

17 Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 165

Čtvrtou motivační silou je touha po *přátelských kontaktech*, které díky zaměstnání člověk navazuje. Pro některé je při volbě povolání atmosféra na pracovišti rozhodující.

Zvládnutí profesní role může negativně ovlivnit šikana na pracovišti. Nový pracovník s vyšším vzděláním a velkou aktivitou nemusí svým pracovním nasazením vyhovovat kolegům či vedení. Na druhé straně i nově příchozí zaměstnanec s nízkým sebevědomím a pasivním chováním může být objektem *mobbingu*^{18, 19}.

Mladý dospělý může narazit na problém při hledání zaměstnání, kdy i přes kvalitní vzdělání nemá dostatek praxe a vstup do zaměstnání je ohrožen. Dalším faktorem je zde i nedostatek vzdělání a kvalifikace. Nezaměstnanost poté negativně ovlivňuje sociální status člověka.²⁰

1.2.3 Společenská role

Člověk v tomto období získává vyšší sociální status. Jsou na něj však kladeny sociokulturní nároky a očekávání společnosti, jejichž zvládnutí se považuje za důkaz splnění sociální normy. Přizpůsobení se zmíněným nárokům není vždy lehké.

V etapě mladé dospělosti se od člověka očekává osamostatnění se od rodiny. Vztahy se poté stávají klidnější a rovnocenné. Ustávají problémy vznikající z adolescentního pojetí života. Pohled na rodiče je objektivnější, jejich zkušenosti a rady jsou přijaty, pokud je potomek považuje za užitečné.

Vztahy s vrstevníky jsou sjednocené a mnohé z nich přetrvávají z dřívější doby. Člověk je však otevřen i novým kontaktům.²¹

Určité aspekty chování v mladé dospělosti mohou přetrvávat ještě z období adolescence. Proto se někdy objevuje konflikt mezi ideály a realitou, neústupnost a přílišná odvaha.

U mladých žen a mužů se také mění složení zájmové činnosti a ustaluje se její výběr.²²

18 *Mobbing* neboli šikana na pracovišti.

19 Hubinková a kol., 2008, s. 210 a 213

20 Vágnerová, 2004, s. 733

21 Vágnerová, 2007, s. 10

22 Příhoda, 1967, s. 161

1.2.4 Ekonomická role

Ekonomická nezávislost je podmínkou osamostatnění se člověka od rodiny. Dochází též k potvrzení soběstačnosti díky profesní roli. Ekonomická samostatnost ovlivňuje uspokojení potřeby seberealizace.

Na člověka, který v době osamostatňování stále zůstává s rodiči, může mít toto soužití negativní vliv. Jeho rozvoji a získání statusu nezávislosti hrozí zabrzdění. V dnešní době je zmíněná pravděpodobnost velkým problémem. Je zapříčiněna zejména nedostatkem pracovních míst či malým počtem volných bytů a jejich vysokou cenou. Vágnerová²³ považuje svobodného člověka žijícího u rodičů v české společnosti za tradici.

1.3 Shrnutí

Výše uvedené informace umožňují ujasnění základních aspektů osobnosti mladého dospělého, které se u něj v tomto období vyskytují. I přes rozličnou terminologii mladé dospělosti se většina autorů shoduje v začátku periodizace, tj. cca 20. rok života. Konec popisovaného úseku však datují rozlišně.

V textu je zmíněno, jaké vlastnosti osobnosti člověka jsou pro tento mezník typické a důležité a jaké úkoly a role společnost od mladé ženy či mladého muže očekává. Především se jedná o přijetí role společenské, profesní a partnerské. Každá z nich zahrnuje různé úkoly a předpoklady, se kterými se mladí lidé musí vypořádat.

Ne vždy jsou role splněny tak, jak společnost předpokládá. Což přináší tlak a spoustu problémů v životě každému, koho se to týká. Pro přijetí společenské role je nutné uvědomit si svou identitu, překonat přechod od pubescence k dospělosti a přijmout všechny požadavky, které dospělost představuje – zejména odpovědnost za své činy a právní odpovědnost.

Mladý člověk vstupuje do dospělosti se spoustou iluzí a jejich srážka s realitou nebývá mnohdy snadná. V tomto případě člověk, který si představoval vytoužený život bez rodičů a byl přesvědčen, že vše zvládne sám, snadno dojde k jiné skutečnosti.

Jeho očekávání vysokého výdělku ihned po ukončení vzdělávacího procesu bývá záhy konfrontováno vysokou nezaměstnaností a vysokými požadavky praxe. I když se mu práci podaří najít, nástupní plat nemusí být v takové výši, jak předpokládal a rázem se nový zaměstnanec ocitá v situaci, kdy je nutné pochopit hodnotu peněz a leckdy i snížit své nároky. Může nastat i čas dlouhodobého hledání práce a právě osamostatňující se osoba nemá

²³ Vágnerová, 2007, s. 10

prostředky na vlastní život. Návrat k rodičům je pro něj selháním, nízký nástupní plat zklamáním. Tlak společnosti bývá neúnosný, mladý člověk se tak cítí méněcenný a nepotřebný.

Jeho představy mohou být zmařeny i v partnerském životě. Mladí milenci se těší na společný domov, ale jejich odlišné názory a vlastnosti, které se objevili až při trvalém společném soužití, jim tuto skutečnost nedovolují. Je zde třeba vysoká míra tolerance a mnoho kompromisů, čehož však není schopen každý. Další problémy se objevují například i ze strany rodičů, kteří se soužitím svého dítěte a jeho partnera nesouhlasí. Pokud se dítěti nedaří společný život s protějškem, ať už z důvodu rozcházejících se představ či neschopnosti finančního vyžití, dochází opět k pocitu selhání a úzkosti.

Jak tedy vyplývá, období mladé dospělosti bývá kritické a přináší spoustu strastí, se kterými se člověk musí vyrovnat. V případě, kdy k vyrovnání nedojde, nastává otázka, jak bude život pokračovat. Často ze studu se dítě bojí obrátit pro pomoc k rodičům nebo s nimi nemá takový vztah, jenž by dovoľoval volání po záchraně. Za další faktor lze považovat i touhu nevzdávat se, nebo vysoké sebevědomí a víru v překonání problémů.

Člověk se pak lehce ocitá na životní křižovatce a každé rozhodnutí je pro něj těžké. Cesta, kterou se nakonec vydá, může být špatná a vést ke kriminalitě.

Aby se mladý dospělý uživil, neplatí včas účty, drobnými krádežemi si zajistí potřebné věci a v případě, že je sám rodičem, začne zanedbávat rodičovské povinnosti. Aby se vyrovnal s pocitem selhání, začne brát drogy, pít alkohol, nebo si najde jinou kompenzaci podobného typu. Ze zoufalství je člověk schopen čehokoliv, i porušování zákonů.

A právě v těchto chvílích se lidé setkávají s probační službou, která jim umožní najít směr lepší cesty.

2 RESTORATIVNÍ JUSTICE

Donedávna bylo výsadou zacházení s pachateli trestných činů udělování trestu ve formě odnětí svobody. Postupem času a přibýváním trestné činnosti vyplynula povinnost justice přijít s novým hlediskem řešení dané situace. Tato povinnost nevychází pouze z potřeby změny v oblasti trestu, ale také se změnou pohledu na tuto problematiku. Pachatel svou kriminalitou nezasahuje pouze stát, ale i celou společnost. Proto je důležité, aby právě ostatní lidé, především poškození, měli možnost zasahovat a vidět řešení trestného činu, a tím mohli přispívat k nápravě pachatele, což trest odnětí svobody neumožňuje.

2.1 Pojem restorativní justice

Název pochází z anglického *restore* – *obnoviti, ověřovati*.²⁴ Za zakladatele termínu, který se začal objevovat v 80. letech minulého století v Kanadě, je považován profesor Howard Zehr. V Česku se restorativní justice rozvíjí od 2. poloviny devadesátých let minulého století, a to především díky poznatkům ze zahraničí, které se promítly i do nového zákona o Probační a mediační službě (Zákon 257/2000 sb.). Z této justice vychází alternativní tresty, jež jsou jednoznačně spojeny s činností Probační a mediační služby ČR (dále jen PMS ČR).

Žatecká²⁵ podobně jako Ščerba vysvětluje pojem trestného činu jako *konflikt mezi dvěma a více jednotlivci a mezi jejich normami a normami společnosti*. Trestný čin (dále jen TČ) tak narušuje vztah oběti, pachatele a společnosti, restorativní justice pak umožňuje všem zúčastněným osobám podílet se na výsledku řešení.

Rozvoj restorativní justice je zapříčiněn především narůstajícími problémy v *retributivní justici*.²⁶ Jde o nárůst kriminality, omezenou kapacitu věznic, přetíženost soudů či nízkou účinnost trestů. To ovšem neznamena, že by se od trestního práva mělo zcela upustit, tato odvětví jsou jednoznačně propojena.²⁷

Retributivní justice se při porušení zákona zaměřuje zejména na stát, kdežto justice restorativní se snaží vnímat TČ jako sociální událost či konflikt mezi obětí a pachatelem, a snaží se v první řadě o nápravu újmy způsobené obětí, nikoli pouze o potrestání viníka. Dalším předpokladem restorativní justice je materiální a morální náprava a hledání příčin,

24 Žatecká, 2007, s. 11-12

25 srov. tamtéž

26 Termín znamená trestní právo.

27 Žatecká, 2007, s. 12; Zehr in Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 30

které pachatele vedly k trestnému činu. Podle Zehra²⁸ se jedná o *obnovující* (restorativní) přístup.

Stěžejním cílem je pochopení viny ze strany pachatele, které zaručí, že nedojde k opakovanému trestnému činu.²⁹

2.2 Výhody a nevýhody restorativní justice

Ščerba³⁰ se shoduje s Žateckou a popisuje negativní účinky trestního práva na pachatele takto - jedním z nejpodstatnějších záporů obnovující justice je *nízký resocializační účinek nepodmíněného trestu odnětí svobody*, který s sebou nese *nepřirozenost sociálního prostředí* pro pachatele, kdy při uvěznění dojde k porušení sociálních vazeb v rodině a na pracovišti, tím pádem dochází ke ztrátě zaměstnání a rozpadu rodiny. Dalším faktorem je *kriminogenní prostředí*, ve kterém se odsouzený nachází, což může mít za následek chápání tohoto prostředí za „normální“ a vztahy navázané během pobytu ve vězení mohou zvyšovat riziko recidivy kriminálních činů pachatele. Také osobnost člověka vlivem prostředí může dojít k jistým změnám – citová chladnost, abulie, pocity méněcennosti aj. Uvěznění člověka dále vede ke *stigmatizaci* pohledu na dotyčného, čímž se prohlubují jeho problémy při návratu do společnosti.

Autor právě výše uvedené faktory považuje za závažné důvody ke vzniku restorativní justice, tedy k zavedení alternativních trestů, tzv. *community sanctions*.³¹ Alternativní tresty jsou výhodnější ve financování, jelikož výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) je velmi nákladný a mimo jiné zlepšují pohled na pachatele trestného činu. Neuvězněný pachatel má lepší možnost nahradit způsobenou škodu oběti a být tak aktivnější v řešení jeho situace. Vždy však musí mít i oběť zájem spolupodílet se na případu.³²

28 Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 31

29 Ščerba, 2011, s. 26

30 srov. Ščerba, 2011b, s. 20-21; Žatecká, 2007, s. 12

31 v překl. tresty vykonávané ve společenství

32 Ščerba, 2011, s. 21

2.3 Principy restorativní justice

Každý trestný čin je specifický stejně tak, jako každá osobnost pachatele je individuální, proto nelze očekávat, že všechny principy restorativní justice lze aplikovat u každého případu. Mohou ale výrazně pomoci při orientaci v dané situaci.

Ač většina autorů principy nazývá odlišně, jejich obsah je poměrně shodný. Prvními dvěma principy jsou respektování participovaných osob a jejich dobrovolnost na podílení se na případu. Jejich účast je ovšem stěžejní.

Trestný čin není akt izolovaný, a proto je nutné zapojit i další členy z prostředí, kde pachatel a oběť žijí.

Pachatel má být při nahrazování škody způsobené oběti aktivní a náhradou škody má dojít k obnově narušení vztahů nejen mezi pachatelem a obětí, ale i společností, jelikož nejde jen o škodu materiální, ale i společenskou.³³

2.4 Programy restorativní justice

Programy popisované justice vycházejí z principů uvedených výše. Jsou tedy závislé na dobrovolnosti, participaci všech zúčastněných a na nápravě vztahů mezi pachatelem, obětí a jim blízké společností.

Nejčastěji využívanými programy jsou podle Šterna³⁴ a Žatecké *mediace mezi obětí a pachatelem (Victim Offender Mediation)*, *skupinové komunitní a rodinné konference (Family Group Conferences)* a *kruhy společného rozhodování (Peacemaking/Sentencing Circles)*.

Mediace zprostředkovává setkání oběti a pachatele za přítomnosti třetí nestranné osoby – mediátora, které by mělo vyústit v nalezení vhodného řešení a v nápravu způsobeného poškození.

Konference představují širší setkání pachatele a oběti spolu s ostatními participovanými osobami – tj. rodinní příslušníci a někdy i justiční pracovníci. Cílem tohoto setkání je podobně jako u mediace nalezení vhodného řešení případu, ovšem přístup je více komunitní.

Posledním programem jsou tzv. kruhy, na kterých se účast osob rozšiřuje o příslušníky komunity oběti a pachatele. Na jeho průběhu se podílí tzv. facilitátoři, kteří se starají o průběh kruhu. Výsledkem má být opět vhodné řešení nejen však pro pachatele, ale pro celou komunitu, která má také jistou odpovědnost.

33 srov. Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 33; Žatecká, 2007, s. 18

34 srov. Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 34; Žatecká, 2007, s. 18-19

Jako další programy zmiňuje Žatecká³⁵ odklony od trestního řízení (více v Zákoně č. 141/1961 Sb., Trestní řád a v Zákoně 40/2009 Sb., Trestní zákoník) a terapeutické programy, které jsou navrhovány u těžkých případů jako rehabilitace a uvědomění si svého činu a přijetí odpovědnosti za něj.

2.5 Shrnutí

Potrestáním pachatele se ve společnosti obvykle rozumí odnětí svobody. Jeho negativní účinky nejen na pachatele, ale i na společnost si však uvědomuje málokdo.

Restorativní justice, jejímiž základními nástroji jsou alternativní tresty, tak přináší možnost odstraňovat negativa trestního práva a dovoluje podílet se na řešení případu i dalším zainteresovaným osobám a ne pouze justici a pachateli, jak je tomu u justice retributivní.

Jako poškozenou zohledňuje tedy společnost, představovanou obětí a komunitou pachatele a oběti, nikoliv pouze stát jako celek.

Pachatel má proto možnost lépe odčinit svůj čin a oběti se snadněji dostane satisfakce, než při uvěznění pachatele, které má leckdy nevhodné účinky.

Obnovující justice nabízí spoustu programů, díky kterým mohou zúčastnění dojít k vhodnému řešení. Musí ovšem uplatňovat jisté principy tohoto práva, bez nichž by programy neumožňovaly vhodná východiska. Vždy je nutné brát v potaz individualitu a specifika každého člověka, ať už se jedná o oběť nebo pachatele. Důraz musí být kladen také na dobrovolnost vstupu do programu, nikoho nelze nutit k účasti. Pokud se na řešení nechtějí participované strany podílet, případ řeší soud.

Aby restorativní justice fungovala, potřebuje vhodný orgán schopný vykonávat všechny náležitosti alternativních trestů. Tím je probační a mediační služba, která se podílí nejen na výkonu alternativních trestů, ale také určuje vhodnost řešení jejich užití v případech, kdy je pachatelé považují pouze za úlevu na jejich trestu. Svou činností se podílí na odstraňování stigmatizace pachatelů trestných činů.

Je tedy patrné, že pro existenci retributivní justice je činnost probační a mediační služby podstatná a nezbytná.

35 Žatecká, 2007, s. 19

3 PROBACE

Probací se dle §2 Zákona 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě rozumí *organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným, nebo kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.*³⁶

3.1 Vznik probace v ČR

Probace pochází z latinského slova *probare*, což v překladu znamená *zkoušet, ověřovat, dohlížet.*³⁷

Její kořeny jsou ukotveny v anglosaském právu.³⁸ První náznaky probační činnosti lze spatřovat od 60. let minulého století, kdy se odborníci z řad pomáhajících profesí snažili posilovat sociálně výchovné prvky při práci s pachateli TČ. Jejich snahou bylo zejména odstraňování příčin porušování právních norem.³⁹

Další posun v této oblasti zaznamenala 70. léta 20. století, kdy při Národním výboru hlavního města Prahy a Výzkumném ústavu kriminologickém vzniklo experimentální středisko postpenitenciární péče⁴⁰ pracující na výzkumu, jehož cílem bylo ověřování metod při práci se sociálně nepřizpůsobivými občany, mezi které patřili i pachatelé propuštění z VTOS.⁴¹

Tento výzkum přinesl nově vzniklou profesi sociálních kurátorů, následně kurátorů pro mládež a zahrnutí sociální práce do vězeňství.

Všechny snahy však byly zmařeny vstupem vojsk Varšavské smlouvy na území tehdejšího Československa.⁴²

Až do revolučního roku 1989 se PMS i přes veškeré snahy odborníku nerozvíjela.

³⁶ §2, Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

³⁷ Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 71

³⁸ Ščerba, 2011, s. 164

³⁹ Štern, Ouředníčková, Doubravová in Žatecká, 2007. s 23

⁴⁰ Termín vysvětluje péči o odsouzeného při přechodu z vězeňského prostředí do běžné společnosti, kterou zajišťuje PMS nebo charitativní organizace.

⁴¹ Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 10

⁴² tamtéž

Žatecká⁴³ považuje za velký posun v oblasti probace novelu trestního řádu v roce 1993, který zavedl podmíněné zastavení trestního stíhání a postupně další různé alternativní tresty (např. podmíněné propuštění s dohledem (dále jen PPD), obecně prospěšné práce (dále jen OPP) aj.)

Zatímco Ščerba⁴⁴ uvádí rok 1997, kdy vstoupila v platnost novela Zákona 253/1997 Sb. (tehdy Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon) a považuje jej za rok, kdy se probace poprvé promítla do českého trestního práva.

V květnu 1994 bylo založeno Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici při FF UK v Praze, které vytvořilo tři projekty. Jeden z těchto projektů nesl název Probační služba. Cílem projektu bylo zvýšení efektivity výkonu podmíněného trestu odnětí svobody. Zasluhou sdružení došlo také k vytvoření projektů specializovaných pracovišť, jež později po předložení ministru spravedlnosti našla ukotvení v nařízení vlády č. 341/1994 Sb. a následně došlo k vytvoření role probačních úředníků uzákoněných od 1.1. 1996.⁴⁵

Z důvodu nedostatků diferenciací role probačního úředníka a soudního úředníka a omezenému poli působnosti v rámci probace vstoupil v roce 2000 v platnost Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.⁴⁶

3.2 Pojem probace

Ščerba⁴⁷ hovoří o probaci jako o institucionalizovaném dohledu nad chováním pachatele, který usnadňuje jeho resocializaci, přičemž se kombinuje aspekt *penologický* (tzn. trest a omezení) a *sociální* (tzn. Dohled, pomoc, poradenství).

Suchý⁴⁸ zase chápe probaci jako alternativní trestní sankci umožňující podmíněný odklad trestu na zkušební dobu, přičemž odsouzený musí dodržovat různá omezení a povinnosti a podrobit se dohledu probačního úředníka.

V pojetí Matějčkové⁴⁹ se probací rozumí sociální služba podřízená Ministerstvu spravedlnosti a individuální práce s klientem při pravidelných konzultacích s využitím pomoci a kontroly klienta.

43 srov. Žatecká, 2007, s. 24

44 srov. Ščerba, 2011, s. 164

45 Žatecká, 2007, s. 25

46 tamtéž

47 Ščerba, 2011, s. 165

48 Suchý in Ščerba, 2011, s. 165

49 Matějčková, 2005, s. 283

3.2.1 Organizace PMS

PMS ČR je státní služba financovaná ze státního rozpočtu. Je podřízena Ministerstvu spravedlnosti a v jejím čele stojí ředitel PMS, kterého jmenuje a odvolává ministr. Ten zajišťuje chod středisek PMS po stránce hospodářské, personální, organizační a ekonomické.

Činnost PMS zajišťují střediska příslušná okresním soudům. Každé středisko má Status probační a mediační služby vydaný ministerstvem spravedlnosti. Středisko řídí vedoucí služby.⁵⁰

3.2.2 Cílová skupina

Cílovou skupinou PMS jsou dospělé osoby v konfliktu se zákonem, mladiství, kteří se dopustili provinění a děti, jejichž čin lze považovat za čin jinak trestný a osoby trestným činem pachatele poškozené.

Matějček rozlišuje klienty obviněné a klienty poškozené.⁵¹

3.3 Činnost, poslání a cíle PMS

Urovnávání konfliktů ve společnosti, zajišťování její rovnováhy, zohledňování zájmů a individuálních potřeb všech, kterých se trestná činnost týká - to vše a spoustu dalších věcí svou činností zajišťuje probační a mediační služba. Je tedy nad míru jasné, že její výkon je v rámci trestního práva velmi potřebný.

3.3.1 Činnost PMS

Činnost probační a mediační služby probíhá v několika fázích. V první fázi pracovníci shromažďují informace k danému případu v rámci konzultací s obviněnými i poškozenými klienty a osobami jim blízkými. Informace, které probační úředník získal, by měly vypovídat o chování pachatele před a po spáchání trestné činnosti. Měly by zohledňovat postavení oběti a zahrnovat příčiny trestného činu. Pomáhají k volbě vhodného řešení. Jako další zdroj informací lze využít spis dotyčné osoby, zvláště v případech, kdy byla již dříve v konfliktu se zákonem. I orgány činné v trestním řízení mohou podat jisté informace (např. státní zástupce, orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), sociální kurátor aj.) Poté nastává fáze

⁵⁰ §3 Zákon 257/200 Sb., o Probační a mediační službě

⁵¹ Matějček, 2005, s. 284

realizační (viz níže) a konečnou fází je fáze vyhodnocovací - vypovídající o spolupráci klienta v průběhu výkonu alternativního trestu.⁵²

Jednotlivé fáze se odvíjí od průběhu trestního řízení. Pokud je trestní řízení ve fázi přípravné, kdy soud nebo státní zástupce ještě neučinil rozhodnutí, je spolupráce PMS ze strany klientů dobrovolná. Klient může před rozhodnutím středisko kontaktovat sám, nebo jej kontaktuje obhájce obviněného či orgány činné v trestním řízení. Činnost PMS v této fázi spočívá v motivaci klienta k řešení svého činu a shromažďování důležitých podkladů pro soud či státního zástupce a podkladů pro určení alternativního trestu a to zejména u klientů s nižší sazbou VTOS (tj. do 5let). U osob stíhaných pro závažnější trestný čin, kde VTOS nejde nahradit jiným alternativním trestem, spočívá činnost PMS v rozhodování o výši a podmínkách VTOS.

Ve fázi po rozhodnutí soudu nebo státního zástupce zajišťuje PMS výkon trestu nespojeného s odnětím svobody uloženého pachateli. Při konzultacích probační úředník kontroluje dodržování podmínek a omezení uložených odsouzenému a napomáhá mu předcházet recidivě trestné činnosti. Tato fáze je shodná s fází realizační.⁵³

Celková činnost PMS spočívá kromě úkonů popsaných v jednotlivých fázích ve vykonávání podmínek pro podmíněné zastavení trestního stíhání či pro schválení náležitého odklonu v trestním stíhání (také viz Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád a Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Probační úředník je povinen vykonávat činnosti vlastní jednotlivým agendám (tj. PPD, OPP atd.), zejména kontrolu chování klienta při výkonu určeného trestu. PMS dále napomáhá při odstraňování následků vzniklých trestnou činností pachatele. Provádí také preventivní činnost.⁵⁴

Při své práci je probační a mediační služba v součinnosti i s dalšími orgány činnými v trestním řízení. Jedná se o PČR, OSPOD, soud, státního zástupce. Důležitá je i spolupráce se školským zařízením, pracovištěm, rodinným a sociálním prostředím oběti a pachatele.⁵⁵

Žatecká⁵⁶ zakládá činnost PMS na třech prvcích: kontrola, pomoc a poradenství. Prvky podle autorky zvyšují účinnost sankce a mají preventivní a humanizační charakter.

52 Sotolář, Půry, Šámal, 2000, s. 209

53 Matějčiek, 2005, s. 284

54 §8 Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

55 §5 tamtéž

56 Žatecká, 2007, s. 21

3.3.2 Poslání PMS

Smysl probační a mediační služby mnozí autoři spatřují v dlouhodobém působení s preventivním a motivujícím charakterem pro osoby v konfliktu se zákonem. Toto působení by se mělo také dotýkat urovnávání společenských vztahů narušených vlivem trestné činnosti pachatele.⁵⁷

Poslání vychází z filozofie osobního jednání s pachatelem činu a respektováním jeho individuality a potřeb. Trest má být pojímán sociálně – tzn. nespátřovat chybu pouze v pachateli a nezaměřovat se pouze na oběť, ale hledat řešení společně.⁵⁸

PMS napomáhá naplňovat trestní spravedlnost a uplatňovat alternativní postupy.⁵⁹ Výkon činnosti probačních a mediačních pracovníků má vycházet ze dvou profesí tj. sociální práce a trestního práva. Snaha o jejich propojení tak přináší novou multi-disciplinární profesi.⁶⁰

3.3.3 Cíle

Základními cíli PMS je především integrace pachatele znamenající podporu klienta ve vedení řádného života v souladu se zákony a obnovení jeho sociálních vazeb.

Cíl participace poškozené osoby se snaží o zapojení oběti do procesu náhrady škody a poskytnutí pomoci při obnově pocitu bezpečí a důvěry v právní systém.

Neodmyslitelným cílem je ochrana společnosti, jež PMS vykonává kontrolou plnění podmínek a omezení uložených pachateli, řešením konfliktních stavů a jejich předcházení.⁶¹

3.4 Shrnutí

Probační a mediační služba představující především dohled nad chováním pachatele je poměrně mladá služba, která našla samostatné uplatnění až se Zákonem 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Je třeba v probaci spatřovat sociální službu zaměřenou na všechny participované osoby, nikoliv jen na osoby v konfliktu se zákonem.

Výkon PMS se drží svého poslání a respektuje individualitu všech osob podílejících se na hledání řešení.

57 Sotolář, Půry, Šámal, 2000, s. 211

58 Žatecká, 2007, s. 47

59 Doubravová in Žatecká, 2007, s. 48

60 dostupné z: <https://www.pmscr.cz/>

61 Probační a mediační služba, Informace o činnostech. Informační leták

Tato služba probíhá v jednotlivých fázích, které jsou v souladu s průběhem trestního řízení. Každá fáze má svá pravidla a podmínky, jež pracovník PMS musí dodržovat a jít tak příkladem klientům.

Součinnost probační a mediační služby s ostatními orgány činnými v trestním řízení je velmi široká a zároveň přináší možnost vzniku velkého přehledu o příčinách TČ klientů.

Svou činností zajišťuje to, aby došlo k nalezení vhodného řešení pro pachatele i oběť a mohlo dojít k urovnání sociálních vztahů, které jsou pro společnost na prvním místě. Zamezení recidivy kriminálních činů je společnosti také ku prospěchu.

Ať už jde o pracovníky či klienty, vždy je nutné, aby obě strany dodržovaly své povinnosti a práva druhého, jinak probační a mediační služba nemůže správně fungovat a dostatečně chránit společnost.

4 PROBAČNÍ PRACOVNÍCI

V rámci probace existují dvě pracovní funkce. Jedná se o funkci probačního úředníka a probačního asistenta, přičemž probační asistent má nižší postavení než probační úředník.

4.1 Vzdělání a povinnosti probačních úředníků

Probační úředník musí mít vysokoškolské vzdělání magisterského typu se společenskovedním zaměřením. Dále je jeho povinností vykonat odbornou zkoušku, kterou ukončuje kvalifikační kurz pro úředníky Probační a mediační služby umožněný střediskem PMS, s nímž se chystá vstoupit do pracovního poměru.

Úředník musí být bezúhonný a právně způsobilý.⁶² Při svém povolání se úředník řídí zákony, právními předpisy a pokyny senátu, samosoudce či státního zástupce, pokud se jedná o přípravné řízení. Jeho činností je zjišťování postojů obviněného k uložení alternativních trestů. Ve své působnosti má právo nahlížet do trestního spisu klienta. V rámci jednoho případu nesmí provádět probaci a mediaci zároveň.⁶³

4.2 Vzdělání a povinnosti probačních asistentů

Asistent probační a mediační služby musí mít středoškolské vzdělání společenskovedního typu. Při nástupu do zaměstnání musí vykonat specializační kurz pro asistenty PMS.

Požadovaný věk pro tuto funkci je 21 let. Asistentem může být fyzická osoba, která je bezúhonná a způsobilá k právním úkonům.⁶⁴

Podle pokynů probačního úředníka vykonávají organizační a administrativní práce, při nichž se řídí stejnými povinnostmi stanovenými zákonem o Probační a mediační službě jako úředníci.⁶⁵

62 §6 Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

63 §7 tamtéž

64 §6 Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

65 §7 tamtéž

4.3 Zásady pracovníků Probační a mediační služby

Každý pracovník se při svém povolání musí řídit určitými zásadami. V profesi probačního úředníka či asistenta jsou těmito obecnými pravidly v první řadě důstojnost jednání, při němž je povinností pracovníka, dodržovat základní lidská práva a svobodu člověka.

Výkon probace musí být v souladu se zákony. Míra intervence musí být přiměřená a nesmí přesahovat obsah pravomocného rozhodnutí soudu či státního zástupce. Zásadní je i včasnost intervence.

Informace poskytované klientům musí být srozumitelné a dostatečné pro orientaci pachatele v právním systému a prostředí PMS. Dostatečná informovanost orgánů činných v trestním řízení je zde také velmi podstatná.

Neméně důležitou zásadou je brání ohledu na individualitu, zájmy, potřeby klienta a okolnosti vedoucí k činu. Přístup pracovníka musí být vyvážený a musí vést k nalezení vhodného řešení.

Hlavní zásadou je motivace klientů k aktivnímu přístupu, jež povede ke změně chování dříve vedoucího k trestné činnosti. Aktivním přístupem klient ovlivňuje průběh řešení.⁶⁶

4.4 Shrnutí

Probační pracovníci i asistenti jsou povinni být vzděláni ve společenských vědách. Ukončení takového vzdělání je dáno zákonem. Při nástupu do své funkce pracovník projde kurzem pro probačního úředníka/asistenta ukončeným odbornou zkouškou.

Zákon zároveň vymezuje činnost pracovníka a pravidla, která při ní musí dodržovat. Při jejich porušení může ředitel PMS odebrat probačnímu úředníkovi/asistentovi jeho funkci.

⁶⁶ Matoušek, 2005, s. 286-287

5 JEDNOTLIVÉ AGENDY PROBACE

Alternativních trestů existuje celá řada. Následující kapitola bude popisovat pouze ty, které jsou ukládány v rámci probace. Rozdělení jednotlivých agend je provedeno podle pracovní činnosti střediska Probační a mediační služby v Olomouci.

5.1 Trest obecně prospěšných prací

Obecně prospěšné práce (dále jen OPP) představují jeden z alternativních trestů, který soud může uložit pachateli méně závažné činnosti, kdy by u takového trestného činu, v případě trestu odnětí svobody, nepřesahovala horní hranice trvání 5 let.⁶⁷ Pokud byl pachateli v posledních 3 letech přeměněn trest OPP na VTOS, soud tento trest neuloží.⁶⁸

„Trest obecně prospěšných prací spočívá v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí...“⁶⁹

Popisovaný trest nespojený s odnětím svobody umožňuje pachateli napravit svůj čin a zároveň zůstat ve svém sociálním okolí. Splnění trestu nepřináší prospěch jen odsouzenému, ale ve své podstatě i společnosti.⁷⁰

Dle zákona 40/2009 Sb., trestního zákoníku může soud vyměřit OPP v rozsahu 50-300 hod. Při ukládání trestu pohlíží i na stanovisko pachatele, jeho zdravotní stav a pracovní kvalifikaci.⁷¹

Poskytovatele výkonu trestu s přihlédnutím na všechny okolnosti TČ, podmínky soudu a možnosti pachatele vyrozumí středisko PMS, které s nimi spolupracuje. Od nástupu vykonavatele trestu na příslušné pracoviště pracovník PMS provádí kontrolu výkonu práce, a to minimálně 1x za dva měsíce.⁷²

67 Černíková, 2008, s. 201

68 §62, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

69 tamtéž

70 dostupné z: <https://www.pmscr.cz/>

71 §63 a 64, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

72 dostupné z: <https://www.pmscr.cz/>

Soud může odsouzenému během výkonu trestu také stanovit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti⁷³, například podrobení se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobení se vhodným programům psychologického poradenství aj.⁷⁴

Po splnění trestu se na pachatele pohlíží, jakoby nebyl odsouzen. Pokud však pachatel neplní podmínky OPP a nedodržuje dohodnutý harmonogram prací, lze test přeměnit na VTOS.⁷⁵

5.2 Domácí vězení

Trest domácího vězení, zavedený novým trestním zákoníkem od 1.1 2010, soud ukládá pachateli v případě *přečinu*⁷⁶ až na 2 roky, pokud považuje tuto alternativu za dostačující. Pachatel svým písemným slibem potvrzuje, že se ve stanovené době bude zdržovat ve svém obydli a bude spolupracovat s úředníkem PMS.

Povinnosti odsouzeného spočívají v pobývání na určené adrese po dobu výkonu, tj. ve dnech pracovního klidu a volna po celý den a v ostatních dnech od 20 hodin do 5 hodin,⁷⁷

pokud tomu nebrání závažné důvody, jako je výkon povolání nebo potřeba zdravotního ošetření. Tato doba může být soudem upravena.⁷⁸

*„Soud také může odsouzenému uložit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.“*⁷⁹

V přípravném řízení týkajícího se uložení domácího vězení probační úředník zjišťuje okolnosti, které by trest mohly ovlivnit. Jedná se o bytovou situaci pachatele a jeho sociální zázemí.

Pracovník PMS namátkově kontroluje pachatele při výkonu trestu. Při kontrole má odsouzený povinnost pustit pracovníka do svého obydli. Kontroly jsou doplňovány konzultacemi na středisku příslušné PMS.⁸⁰

Jestliže pachatel porušuje sjednané podmínky výkonu domácího vězení, může soud přeměnit tuto alternativu na VTOS, přičemž i jen započatý jeden den vykonaného trestu se počítá jako jeden den odnětí svobody.⁸¹

73 §65, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

74 §48, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

75 dostupné z: <https://www.pmscr.cz>

76 *Přečin* neboli trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let.

77 Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 150

78 §60, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

79 dostupné z: <https://www.pmscr.cz>

80 tamtéž

5.3 Parole

Pojem parole označuje situaci propuštění pachatele na svobodu z VTOS, pod podmínkou slibu podrobení se stanoveným podmínkám v určitém časovém rozmezí.⁸²

Podle Rozuma a kol. je podmíněné propuštění vhodné v situaci, kdy se předpokládá, že odsouzený na svobodě povede řádný život a nepředstavuje již pro společnost riziko.⁸³

Podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody může být vězeň na základě rozhodnutí soudu většinou po polovině vykonaného trestu. Další podmínkou k propuštění je prokázání, že se vězeň polepšil a nadále povede řádný život.⁸⁴

Probační úředník ve výkonávacím řízení pracuje s pachatelem ještě před podmíněným propuštěním, a to zpravidla 3 měsíce před podáním žádosti o propuštění. Na dohodnutých konzultacích pak pracovník zjišťuje informace o klientovi, jeho potřeby a vyjádření. Dále úředník spolupracuje s pracovníky věznice a dalšími zainteresovanými osobami a analyzuje situaci odsouzeného. V konečné fázi vypracovává stanovisko pro rozhodnutí soudu.⁸⁵

Pokud dojde k podmíněnému propuštění, stanoví soud pachateli zkušební dobu trvající dle závažnosti spáchaného TČ 1-7 let. PMS ve zkušební době provádí kontrolu nad propuštěným a současně mu nabízí pomoc při řešení problémů spojených s návratem do společnosti.

„Soud může také navrhnout stanovení některých podmínek podmíněného propuštění – uložení dohledu nad podmíněně propuštěným, uložení povinnosti absolvovat rekvalifikační program, uložení omezení v podobě zdržení se kontaktu s konkrétní osobou, nahradit škody a urovnat konflikty s poškozeným.“⁸⁶

81 §61, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

82 Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 103

83 Rozum a kol., 2004, s. 15

84 § 88, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

85 dostupné z: <https://www.pmscr.cz>

86 tamtéž

5.4 Probační dohled

Probační dohled může být uložen při podmíněném propuštění, dále jako opatření nahrazující vazbu obviněného či jako doplnění pro jiný alternativní trest.

Rozumí se jím pravidelný kontakt klienta s pracovníkem PMS.⁸⁷

Středisko PMS v rámci konzultací kontroluje vedení řádného života klienta a plnění uložených přiměřených povinností a omezení. Poskytuje mu také nezbytnou pomoc při řešení problémů týkajících se například bydlení či zaměstnání a poskytuje mu kontakty na organizace, které mu mohou v těchto situacích pomoci.

Pracovník motivuje klienta k řešení problémů souvisejících s trestnou činností a pomáhá mu vytvářet podmínky pro reintegraci do společnosti.⁸⁸

Úředník spolu s klientem sestaví plán dohledu, který obsahuje podmínky a povinnosti dohledu a způsoby jejich plnění. Tento plán je pro klienta závazný.⁸⁹

5.5 Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Zákaz vstupu může soud uložit až na 10 let, dopustí-li se pachatel úmyslného TČ souvisejícího s návštěvou takové akce. Při výkonu trestu má pachatel zakázán vstup na zmíněná místa.⁹⁰

Smyslem trestu je zabránit odsouzeným v další trestné činnosti. Jedná se například o fotbalové a hokejové fanoušky, či problémové návštěvníky hudebních akcí.⁹¹

Pracovník střediska PMS je na základě pověření soudu povinný vykonávat kontrolu výkonu trestu. Také s klientem sestavuje probační plán, základní dokument této alternativy, který zohledňuje individualitu klientů. Plán obsahuje způsob plnění povinností pachatele a pravidla spolupráce. Pokud došlo k uložení povinnosti klienta dostavovat se na pracoviště Policie ČR v bezprostřední době související s konáním zakázané akce, obsahuje plán také harmonogram kontaktu s uvedeným útvarem.⁹²

Povinností Probační a mediační služby je v tomto ohledu spolupracovat s Policií ČR, organizátory akcí a Službou kriminální policie a vyšetřování, která se zabývá extremistickým chováním.

87 §49, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

88 dostupné z: <https://www.pmscr.cz>

89 Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 112

90 §76, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

91 Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 160

92 tamtéž, s. 162

Součástí trestu může být i povinnost pachatele vykonat stanovený *program sociálního výcviku a převýchovy* či *programy psychologického poradenství*.⁹³

5.6 Shrnutí

Agendy Probační a mediační služby zahrnují širokou činnost pracovníků s klienty.

Hlavním úkolem každého pracovníka je vykonávání kontroly trestu a uložených podmínek a omezení u pachatelů. Pracovníci v mnoha případech musí spolupracovat i s dalšími organizacemi jako je Policie ČR, poskytovatelé výkonu trestu OPP, vězeňská služba atd. Spolupracují samozřejmě i s obětními trestných činů.

Při své práci musí vždy pohlížet na individuální možnosti a potřeby klienta, zejména při vypracovávání důležitých podkladů pro spolupráci s klientem.

93 §77, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

6 DALŠÍ ALTERNATIVNÍ TRESTRY

Účelem této práce není popsat všechny alternativní tresty, ale pouze ty, které se úzce vztahují k probaci. Z tohoto důvodu bude následující kapitola rozvedena pouze v malém rozsahu. Považuji však za důležité následující alternativní tresty alespoň zmínit, jelikož i u nich se spolupráce s PMS může objevit. Převážně se však jedná o tresty spadající do systému trestního práva.

6.1 Alternativy v trestním řízení

Podstatou alternativ v trestním řízení není odsouzení pachatele, ale odklonění od trestního řízení. Jedná se o tzv. *procesní odklony*. Smyslem je rychlé a spravedlivé řešení trestních věcí, jež zohledňuje zájmy všech zainteresovaných osob.

Obě níže uvedené alternativy mají dojít k *usmíření* mezi pachatelem a obětí. Posilují práva poškozeného a vedou pachatele k odčinění způsobené škody jeho TČ.⁹⁴

6.1.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Pokud se jedná o přečin, může soud nebo státní zástupce se souhlasem obviněného podmíněně zastavit trestní stíhání. Uskutečnit podmíněné zastavení lze v přípravném řízení, jestliže se obviněný k činu přiznal, nahradil škodu způsobenou TČ nebo vydal bezdůvodné obohacení, které získal při svém činu.

Při ukládání této alternativy se pohlíží na osobu obviněného, na jeho dosavadní život a okolnosti případu.

Pachateli se v rozhodnutí o podmíněném zastavení ukládá zkušební doba zpravidla na 6 měsíců až 2 roky, popřípadě další povinnosti a omezení.

Jestliže se pachatel během zkušební doby osvědčil, dojde k zastavení trestního stíhání.⁹⁵

⁹⁴ Černíková, 2008, s. 190-191

⁹⁵ §307 a 308, Zákon 141/1969 Sb., trestní řád

6.1.2 Narovnání

K narovnání může dojít za stejného předpokladu jako u podmíněného zastavení. Schvaluje jej soudce, státní zástupce pouze podává návrh. Podmínkou je prohlášení obviněného, že TČ spáchal, dále pachatel uhradí poškozenému újmu způsobenou přečinem, vydá bezdůvodné obohacení získané pomocí TČ nebo složí na účet soudu či státního zástupce částku připadnuvši státu potřebnou pro oběti trestné činnosti.

Opět se přihlíží k osobě obviněného, k jeho majetkovým poměrům, k okolnostem TČ a veřejným zájmům.⁹⁶

Narovnání Černíková popisuje jako mimosoudní vyřízení věci. Ve velké míře se zde uplatňuje mediace.⁹⁷

6.2 Alternativy k potrestání

Alternativy k potrestání lze uplatnit pouze v řízení před soudem, znamenají hmotně právní instituty. Jsou výrazem humanity a vytvářejí podmínky pozitivního ovlivňování pachatele v jeho přirozeném prostředí.⁹⁸

6.2.1 Upuštění od potrestání

Dle trestního zákoníku může soud upustit od potrestání v případě přečinu, jestliže pachatel svého činu lituje a snaží se o nápravu. Dále pokud soud zhodnotí, že pouhé projednání věci pachateli postačí k jeho nápravě a k ochraně společnosti.

K upuštění dochází i tehdy, pokud pachatel jednal ve stavu změněné přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, kdy je případné uložení ochranného léčení považováno za vhodnější variantu než VTOS.

Dojde-li k upuštění, pachatel je považován za neodsouzeného.⁹⁹

96 §309, Zákon 141/1969 Sb., trestní řád

97 Černíková, 2008, s. 192

98 Sotolář, Púry, Šámal, 2000, s. 175

99 §46 a 47, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

6.2.2 Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem soud ukládá za stejných podmínek jako upuštění od potrestání. Ukládá však pachateli dohled, při němž bude za spolupráce s PMS sledováno chování pachatele.

Při popisované alternativě je obviněnému spolu s dohledem stanovena i zkušební doba na jeden rok.

Součástí trestu mohou být přiměřená omezení a přiměřené povinnosti podněcující pachatele k řádnému životu. Například výcvik pro vhodnou pracovní kvalifikaci, zdržení se hazardních her či požívání alkoholických nápojů, úhrada dlužného výživného aj.

Pokud se pachatel osvědčí, je na něj pohlíženo, jako by nebyl odsouzen.¹⁰⁰

6.3 Alternativy k trestu odnětí svobody

V širším smyslu lze za tyto alternativy považovat všechny tresty nespojené s odnětím svobody. Nesou s sebou mnoho prvků probace.¹⁰¹

6.3.1 Peněžitý trest

Ukládá se, pokud pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslně získal nebo se TČ snažil získat majetkový prospěch, jestliže není třeba uložení jiného trestu.

Výměra peněžitého trestu se uvádí v rozmezí 20-730 denních sazeb v hodnotě 100-50 000 Kč. Výše je stanovena s přihlédnutím na osobní a majetkové poměry pachatele a vychází z jeho čistého denního příjmu. Splátky připadají státu.¹⁰²

6.3.2 Podmíněné odsouzení

„Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.“¹⁰³

100 §48, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

101 Černíková, 2008, s. 197

102 §67 a 68, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

103 §81, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

Pachateli je stanovena zkušební doba na 1-5 let. Mohou mu být uloženy přiměřené povinnosti a omezení podporující jej k tomu, aby vedl řádný život. Musí také nahradit škodu nebo odčinit újmu, kterou činem způsobil.¹⁰⁴

Nedodrží-li odsouzený podmínky stanovené soudem a je-li třeba sledovat chování pachatele, a pokud potřebuje pomoc a podporu ve zkušební době, bude mu přidělen dohled, při kterém se uplatňuje práce probačních úředníků (více viz kap. 5.4 Probační dohled).¹⁰⁵

6.4 Shrnutí

Alternativních trestů lze uložit mnohem více, v kapitole byly popsány ty, které jsou užívány nejčastěji. K alternativám trestu odnětí svobody se řadí také OPP, probační dohled a parole, které byly zdůvodněny v předchozí kapitole.

¹⁰⁴ §82, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁰⁵ §84, Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

7 MLADÝ DOSPĚLÝ V KONTEXTU PROBACE

Následující kapitola se bude zabývat praktickou částí této bakalářské práce. Dojde k vymezení cílů praktické části a výzkumné otázky pro výzkumné šetření. Dále kapitola popíše, jakým způsobem probíhalo výzkumné šetření, a jaké výsledky z něho vyplývají.

7.1 Cíl, výzkumné předpoklady a výzkumná otázka

Cílem praktické části mé bakalářské práce bylo na základě nastudování odborné literatury a následného stanovení výzkumné otázky ověřit, zda se mohou lidé v období mladé dospělosti nacházet v situaci, která je pro ně krizová a může se tak stát podnětem ke spáchání trestné činnosti. Důsledek by s sebou mohl nést větší podíl spolupráce probačních úředníků s mladými dospělými.

Na konci kvalitativního výzkumu by mělo dojít k potvrzení výzkumné otázky na základě informací získaných v rámci rozhovorů s pracovníky Probační a mediační služby v Olomouci.

Hlavní výzkumná otázka

Spolupracují probační úředníci výrazně více s klienty v období mladé dospělosti než se staršími klienty?

Vedlejší výzkumná otázka

Může být období mladé dospělosti z vývojového hlediska zátěžovou situací, jež by mohla vést klienty Probační a mediační služby ke zvýšenému podnětu páchaní trestné činnosti?

7.2 Metodologie výzkumného šetření

Za účelem provedení kvalitativního výzkumu jsem pro sběr dat použila metodu strukturovaného rozhovoru, který obsahoval 13 otázek. Použila jsem otázky dvojího typu, jedny byly zaměřené přímo na věkovou kategorii mladých klientů a v druhém případě se jednalo o otázky obecné. Na začátku jsem se řídila zákonitostmi strukturovaného rozhovoru, které popisuje Gavora.¹⁰⁶ Představila jsem se a vysvětlila záměr rozhovoru. Dle Hendla¹⁰⁷

¹⁰⁶ Gavora, 2008, s. 207

¹⁰⁷ Hendl, 2005, s. 169

jsem potvrdila souhlas se zveřejněním získaných informací a se záznamem průběhu výzkumu. Dokladem je informovaný souhlas, který obdržel každý účastník analýzy (viz příloha č. 3). Rozhovor měl přesně dané schéma a pořadí otázek bylo fixované, dodržela jsem tak strukturu metody. K provedení rozhovoru jsem použila otevřené otázky, které podle Hedla¹⁰⁸ musí být srozumitelné a jasné, aby respondent jejich formulaci opravdu rozuměl. Metodu jsem použila z důvodu minimalizace možného odběhnutí od tématu.

7.3 Charakteristika výzkumného vzorku a časový harmonogram

Abych mohla kvalitativní výzkum realizovat, požádala jsem o spolupráci probační úředníky/ce ze střediska Probační a mediační služby v Olomouci. Byla mi přislíbena účast 6 pracovníků. V konečném výsledku bylo pracovníků jen 5. Tyto pracovníky jsem zvolila s ohledem na předchozí praxi ve zmiňovaném zařízení, jelikož již tehdy byla spolupráce s nimi na vysoké úrovni. Každý pracovník má na starost jednu nebo více agend. Pro dodržení pravidel kvalitativního výzkumu jsou dotazovaní označeni vždy pod termínem RESPONDENT 1-5.

	pohlaví	délka praxe	agenda	datum rozhovoru
Respondent 1	žena	Od podzimu 2013	probačního dohledu nad podmíněně propuštěnými a podmíněně odsouzenými	10. 3 2014
Respondent 2	žena	2,5 roku	- probační dohled u dospělých i mladistvých nezletilých - případy v přípravném řízení mladistvých - trest obecně prospěšných prací	11. 3. 2014
Respondent 3	žena	6 let	probační dohled u podmíněného odsouzení i podmíněného propuštění a podmíněného	13. 3 2014

108 Hendl, 2005, s. 170

			zastavení trestního stíhání • náhrady vazby dohledem	
Respondent 4	žena	13 let	• trest obecně prospěšných prací, • probační dohled u podmíněně odsouzených	13. 3. 2014
Respondent 5	muž	13 let	• trest domácího vězení • trest zákazu vstupu • náhrada vazby dohledem • probační dohled nad podmíněně propuštěnými i odsouzenými	11. 3. 2014

Tabulka č. 1: Respondenti

Časový harmonogram

Výzkumné šetření proběhlo během tří dnů v březnu 2014 na středisku Probační a mediační služby v Olomouci. S každým pracovníkem jsem měla vyhrazených 45 minut na položení otázek.

7.4 Výsledky analýzy a interpretace výsledků

1. Dokážete určit, jaká věková skupina se v evidenci klientů vyskytuje nejvíce?

První otázka byla položena z důvodů zjištění velikosti evidence klientů v období mladé dospělosti docházejících na středisko Probační a mediační služby v Olomouci.

Z odpovědí uvedených během rozhovoru jednotlivými respondenty vyplynulo, že při určování věku záleží i na agendě, kterou pracovník vede. Nejvíce mladých dospělých klientů spadá do agendy trestu obecně prospěšných prací, kde se věk klientů nyní pohybuje v rozmezí 20-35let (respondenti číslo 2 a 4). Pracovník číslo 3 uvedl, že v jeho dohledové části agendy se vyskytuje poměrně dost klientů cílové skupiny. Jelikož někteří pracovníci vedou stejné agendy, mají je rozdělené dle věku klientů, tudíž se jejich odpovědi odvíjely i od této skutečnosti.

2. Spolupracuje se lépe s muži či ženami? Proč?

Položka číslo dvě dávala respondentům možnost vyjádřit svůj názor týkající se spolupráce s jednotlivými pohlavími.

U této otázky se 3 z 5 respondentů shodli ve svých odpovědích. Uvedli, že spolupráce s každým klientem je nějakým způsobem individuální a specifická. Odvíjí se od motivace klienta vést řádný život, od způsobu života klienta, také od toho, zda má klient podporu rodiny či nikoliv. Tím pádem nemohli určit, s kým se jim spolupracuje lépe. Další důvod vedoucí k výsledku byl fakt, že většinu klientů nejen tohoto střediska, ale obecně Probační a mediační služby, tvoří mužská populace. Z čeho usuzují, že srovnání spolupráce mezi mužem a ženou je z výše uvedeného hlediska zhoršené. Respondent číslo 2 však tvrdil, že: „...*hodně záleží i na nastavení a osobnostech nás, pracovníků*“. Jeden z pracovníků odpověděl, že: „*Ženy jsou zodpovědnější, spolupráce s nimi je lepší*.“ (respondent číslo 5). Což ovšem bylo v protikladu s odpovědí jiného respondenta, který ženy označoval za větší manipulátorky (respondent číslo 2).

3. Spolupracuje se lépe s mladšími klienty či se staršími? Proč?

Otázka dotazovaným dávala prostor pro vyjádření vlastního názoru spojeného tentokrát se spoluprací s různou věkovou kategorií klientů.

Čtyři z pěti respondentů potvrdili lepší spolupráci s mladšími klienty. Důvodem byla „*tvárnost*“ klientů (respondent číslo 4). Většinou byla cílová skupina považována za více respektující a přizpůsobivou. Respondent číslo 1 zhodnotil uvědomělost mladých klientů a posoudil, že: „*...dojde jim, že mají celý život před sebou a jsou nabuzeni pro spolupráci*“. Všichni dotazovaní se však shodli na individuální podmíněnosti a specifických potřebách každého klienta, které spolupráci také ovlivňují. Pracovník číslo 2 hovořil i o osobnostních charakteristikách a individuálním nastavení pracovníků. Objevoval se faktor podpory klientů rodinou či partnerem a jeho životních podmínek, který spolupráci ovlivňuje zejména v oblasti motivace spolupracovat s Probační a mediační službou. Respondent číslo 1 poukazoval i na důvod horší spolupráce se staršími klienty. Tito klienti si dle jeho názoru více dovolí, více lžou a pokoušejí se zatajovat informace. Zvláště u starších klientů, kteří spáchali nějaký podvod, se hůře a déle navazuje spolupráce, většinou ze strachu úniku informací o jejich osobě, i když jsou seznámeni s pravidly instituce. Jeden z dotazovaných však odpověděl záporně na lepší spolupráci s mladými dospělými. Starší klienti mají podle respondenta větší respekt k orgánům činným v trestním řízení (pracovník číslo 5). Jiný úředník, ale připomněl fakt, který zmínili ostatní čtyři pracovníci, a to, že mladší klienti „*jsou vhodnější ke změnám*“ (respondent číslo 4).

4. Do jaké cílové skupiny nejvíce spadají klienti v mladé dospělosti? (např. nezaměstnaní, uživatelé návykových látek apod.)

Záměrem otázky bylo nalezení nejčastějšího podnětu k páčání trestné činnosti u mladých dospělých, kteří poté navštěvují probační úředníky.

Hned respondent číslo 1 mi potvrdil domněnku o vlivu nezaměstnanosti na páčání trestné činnosti. Jedná se často o lidi s nižším vzděláním, u kterých je větší riziko absence práce. Podle dotazovaného záleží na snaze uživatele si vzdělání doplnit či zůstat ve stávající situaci, což následně může vést k páčání trestné činnosti. Dále tento respondent uvedl velký podíl užívání návykových látek. S výpovědí prvního respondenta souhlasili i zbývající 4. Největší podíl na páčání trestné činnosti u mladých dospělých má podle nich závislost na návykových látkách a nezaměstnanost. Dotazovaný číslo 5 zařazuje do cílové skupiny také osoby páčající trestnou činnost spojenou s „*extremismem....., jedná se třeba o pravicové*

radikály, fotbalové fanoušky.“ Vliv na spáchání trestné činnosti může mít i alkohol, kdy se osoby pod vlivem dopustí jednorázově nějakého činu, jak uvedl respondent číslo 3.

5. Můžete specifikovat pojetí zodpovědnosti této věkové skupiny klientů při plnění povinností dané agendy probační a mediační služby?

Cíl položky směřoval k ujasnění přístupu mladých dospělých k uloženým povinnostem v rámci alternativního trestu.

I v otázce číslo 5 hrála podle čtyř z pěti respondentů velkou roli individualita klientů a následně rodinná podpora.

Klienti, kteří mají zázemí a mají se kam vracet, jsou více motivováni k plnění svých povinností, „.....*spolupracuje se pak s nimi úplně bez problému, oni se ke svým povinnostem staví velice pozitivně, docházejí sem ve smluveném termínu, nechávají se dobrovolně testovat, když mají uložené nějaké omezení - třeba na užívání návykových látek nebo alkoholu*“ (respondent číslo 1). V opačném případě podle tohoto respondenta mladí dospělí bez zaměstnání nemají ani snahu jej hledat, spolupráce je s nimi horší, jelikož jim chybí potřebná motivace. Druhý respondent velmi zdůrazňoval osobnostní charakteristiku jednotlivých uživatelů, v podstatě se však shodoval s názory předchozího dotazovaného. Pracovník číslo 3 zastával názor, že zodpovědnost závisí na povaze člověka a ne na věku, podotkl také, že důležitým faktorem je to, zda se jedná o prvopachatele nebo již má člověk nějakou kriminální minulost za sebou. Dotazovaný číslo čtyři rozděloval pojetí zodpovědnosti v závislosti na agendě a přítomnosti dalších omezení a povinností uložených soudem. Podle něj je v oblasti trestu obecně prospěšných prací, zejména u klientů s dalšími omezeními a povinnostmi, zodpovědnost „*dosti chatrná*“. Poslední dotazovaný tvrdil, že: „*U mladého pachatele je riziko, že to nebude fungovat vyšší, než u toho staršího.*“

6. Myslíte si, že jsou lidé v období mladé dospělosti více náchylní k páchání trestné činnosti? A proč?

Zvolená otázka přispěla k porovnání teoretických znalostí a praxe v kontextu zvýšené trestné činnosti u mladých dospělých.

Odpovědi všech vybraných respondentů byly v podstatě shodné. Vyplynulo z nich, že mladí dospělí jsou opravdu náchylnější k páchání trestné činnosti. Nejpodstatnější důvody byly také u všech dotazovaných stejné. Jednalo se o velkou nezaměstnanost a užívání návykových látek. S užíváním návykových látek podle respondenta číslo 3 klient *„přestane mít nějaký ten obranný systém v sobě, je mu to jedno.“* Třetí respondent připomenul i mladickou nerozvážnost, kdy lidé zkouší, co si mohou a nemohou dovolit. Dotazovaný číslo 2 viděl velký podíl i na způsobu trávení volného času, v tom jestli klienti tráví například čas s osobami závislými nebo s osobami s delikventním chováním, což ovlivní i daného jedince. I u položky šest podle respondentů číslo 1 a 2 záleží na rodinném zázemí a způsobu výchovy rodičů. Jedinec z nefunkční rodiny dle nich nemá zažité normy a je tím pádem náchylnější k trestné činnosti.

7. Myslíte si, že je Probační a mediační služba pro mladé dospělé užitečnější než výkon trestu odnětí svobody a proč?

Respondenti v položce číslo sedm mohli vyjádřit názor k užitečnosti svého povolání.

Se zmíněnou větší užitečností alternativních trestů než výkon trestu odnětí svobody u mladých dospělých souhlasili všichni pracovníci služby. Dva respondenti považovali výkon alternativního trestu jako druhou šanci pro cílovou skupinu (respondenti číslo 1 a 2). Odkazovali se znovu na individualitu jedince, jestli daný klient svou šanci uchopí správně, nebo ne a bude pokračovat v tom, co dělá. Jeden dotazovaný se v souvislosti s tvrzením, že záleží na individuálním nastavení jedince, vyjádřil takto: *„...možná někomu stačí, tak jako v životě, dát facku a poučí se na celý život a někoho můžete mlátit jak žito a stejně to k ničemu nepovede, on se musí rozhodnout sám“* (respondent 3). Tím také mínil snahu klienta vést řádný život a vzít si druhou šanci, kterou mu Probační a mediační služba může poskytnout.

8. U jaké cílové skupiny nejčastěji dochází k přeměně alternativního trestu na výkon trestu odnětí svobody?

Tato otázka byla položena z důvodu porovnání odpovědí uvedených v otázce pět. Měla tak poukazovat na pojetí odpovědnosti mladých dospělých při plnění alternativních trestů.

I položku číslo osm považovali všichni dotazovaní za značně individuální, vzhledem k jednotlivým uživatelům služby. Ze získaných informací od třech respondentů lze odvodit, že klienti, kteří již výkonem trestu odnětí svobody prošli a situaci znají, většinou se jedná o starší klienty, nemají již takový strach z vězení, na rozdíl od prvopachatelů, jež se do vězení nechtějí dostat a uložené tresty proto plní důsledněji. Velkou roli opět hraje i osobnost klienta, jeho sociální postavení a zázemí, pokud uživatel nemá podporu, nemá domov a fungující rodinu, ztrácí motivaci k plnění podmínek. Dalšími zjištěnými faktory byly nezaměstnanost a užívání návykových látek, které vedou klienta k neplnění podmínek alternativního trestu a tím pádem může dojít k přeměně. Respondent číslo 4 za recidivisty označoval spíše starší klienty, o kterých se zmínil takto: „...ti, kteří již mají za sebou kriminální minulost, nehraje pro ně další trest ,v pořadí x-tý, žádnou roli.“

9. Jaký má vliv vzdělání klientů na páčání trestné činnosti? Lze říci, že klienty PMS jsou spíše lidé s nižším vzděláním?

Jak je patrné, otázka číslo devět se soustředila na podmíněnost trestné činnosti úrovní získaného vzdělání.

Podle odpovědí výzkumného vzorku je možno vyvodit nižší úroveň vzdělání u klientů Probační a mediační služby. Všichni dotazovaní se shodli na tomto tvrzení. Respondent číslo 5 přímo potvrdil, že: „Vzdělání má vliv na páčání trestné činnosti, tzn. čím nižší vzdělání, tím je vyšší pravděpodobnost, že ten člověk něco spáchá.“ Respondent číslo 2 však dodal, že lidé s nižší úrovní vzdělání spadají spíše do agendy trestu obecně prospěšných prací, kdežto vysokoškolští klienti se dopouštějí spíše trestných činů podvodu a následně je jim uložen probační dohled, ale jejich počet je nízký.

10. Vrací se k Vám klienti, kteří již PMS prošli? Pokud ANO, o jakou věkovou skupinu se jedná?

Položka měla uvést podíl recidivy klientů a jejich přibližný věk, abych mohla určit, zda se opakovaná trestná činnost vyskytuje spíše u mladších nebo starších klientů.

Dva respondenti z pěti se shodli v opakované recidivě trestného činu krádeží zejména u mladých dospělých (pracovníci číslo 4 a 5). První respondent v tomto případě uvedl zvýšenou recidivu u starších uživatelů služby. Jako faktor uvedl již mnohokrát zmíněné chybějící zázemí a podporu ze strany rodiny či partnera nebo nezaměstnanost. Zvýšený počet recidivistů dotazovaní zaznamenali při loňské amnestii (respondent 2). Jeden respondent vedoucí agendu podmíněného propuštění a odsouzení tvrdil, že má více případů mladých klientů, kterým bylo již v minulosti přeměněno podmíněné odsouzení s dohledem na výkon trestu odnětí svobody a oni se pak k němu poté vrací na podmíněné propuštění s dohledem (respondent číslo 3).

11. Přicházejí za Vámi klienti pouze s popudem orgánů činných v trestním řízení? Existuje i možnost přijít bez tohoto popudu?

Položená položka měla objasnit, zda o spolupráci s uživateli služby rozhodují pouze orgány činné v trestním řízení.

Při rozhovorech u jedenácté otázky došlo ke shodě u všech dotazovaných, kdy vyšlo najevo, že služba pracuje s uživateli z velké části pouze na popud soudu nebo jiných orgánů činných v trestním řízení. Pouze v případě přípravného řízení mohou klienti obdržet pozvánku přímo od probačního úředníka, která je však zaslána na základě pověření soudem (respondent číslo 4).

12. Je nějaké období v roce, ve kterém lze při Vaší práci zaznamenat více případů?

A můžete říci, čím nebo kým je to ovlivněno?

Dvanáctá otázka měla zaznamenat, zda během roku dochází u Probační a mediační služby ke zvýšení pracovní činnosti. A také, co nebo kdo zvýšení ovlivňuje.

Tři z pěti respondentů se jednoznačně shodli, že se nejvíce případů vyskytuje v období, kdy se „tzv. čistí stoly“, a tedy, že je počet případů závislý na činnosti soudu. To znamená, kdy soud předá případ Probační a mediační službě. Termínem „čistit stoly“ dotazovaní nazývali období na konci roku, kdy soudy předávají střediskům případy vhodné pro probaci a mediaci, tady lze potom zaznamenat zvýšenou činnost služby. Naopak v období letních prázdnin, kdy si soudci vybírají dovolenou, je podle respondentů případů méně. Důležitým faktorem je stav, ve kterém se případ nachází. Zda je teprve v přípravném řízení nebo již postoupil řízení před soudem (respondenti číslo 2 a 4). Dotazovaný číslo 4 dále zmínil, že se případ trestné činnosti většinou k probační a mediační službě dostává až po 4-5 měsících od jejího spáchání.

13. Žádají Vás o informace o Probační a mediační službě i lidé z laické veřejnosti?

Otázkou jsem se chtěla přesvědčit, zda má široká veřejnost vůbec povědomí o činnosti Probační a mediační služby. A jestli mají zájem o informace týkající se této oblasti.

Tři z pěti respondentů odpověděli na uvedenou otázku záporně. V druhém rozhovoru bylo doplněno, že zde mohou být započítáni stážisti a praktikanti z vysokých škol, kteří si místo praxe volí sami, tudíž respondent předpokládal, že mají zvýšený zájem o službu (dotazovaný číslo 2). Třetí respondent v malé míře potvrdil zájem veřejnosti o informace týkající se Probační a mediační služby. Jedná se však spíše o skupinu lidí, kteří již s pracovníky, ať už v tomto nebo jiném středisku, mají zkušenosti. Žádají například: „...*jakoby právní radu, kterou jim však dát nemůžeme, ale můžeme jim dát nějakou informaci, nebo odkázat na příslušný orgán či instituci*“. Dále, když chtějí podat: „...*stížnost nebo odvolání, tak je buď můžeme odkázat na nějakého právníka či advokáta, nebo mu říct teda, jak má postupovat*“. Podobnou odpověď uvedl i respondent číslo 5.

7.5 Diskuse a závěr praktické části

Nejdříve v závěru praktické části uvádím tabulku, která shrnuje nejčtenější odpovědi u jednotlivých otázek. Vždy je uveden počet respondentů, kteří se v odpovědi shodli. Takto strukturované výsledky povedou k větší přehlednosti a ucelení informací.

otázka	nejčastější odpověď	počet respondentů
1	Nejvíce mladých dospělých klientů má uloženo OPP a probační dohled.	2
2	Spolupráce s klienty je individuální.	3
3	Lépe se spolupracuje s mladšími klienty.	4
4	Podíl na páčání trestné činnosti má nejvíce nezaměstnanost a užívání návykových látek.	5
5	Roli zde hraje zejména individualita klientů a následná podpora rodiny.	4
6	Mladí dospělí jsou opravdu náchylnější k páčání trestné činnosti. Nejpodstatnějšími důvody jsou nezaměstnanost a užívání návykových látek.	5
7	Ano, PMS je užitečnější než VTOS.	5
8	K přeměně trestu na VTOS dochází spíše u starších klientů.	3
9	PMS eviduje spíše klienty s nižším vzděláním.	5
10	Větší recidiva u mladších klientů.	2
11	Služba z velké části pracuje s uživateli pouze na popud soudu nebo jiných orgánů činných v trestním řízení.	5
12	Nejvíce případů se vyskytuje v období, kdy se „tzv. čisté stoly“, tzn. na konci roku.	3
13	Laická veřejnost PMS o informace nežádá.	3

Tabulka č. 2: Přehled nejčtenějších odpovědí

Na základě informací získaných během strukturovaných rozhovorů je dále možno vyvodit následující shrnutí.

Nejvíce klientů v období mladé dospělosti plní alternativní tresty obecně prospěšných prací a probačního dohledu. Věkové rozmezí u obecně prospěšných prací se pohybuje od 20 do 35 let.

Ve většině z otázek hrála velkou roli individualita klientů, jejich rodinné zázemí a od toho se odvíjející motivace spolupracovat s Probační a mediační službou. Tyto faktory jsou při práci s klienty jednoznačně nejzásadnější.

První taková otázka se týkala lepší spolupráce s muži či ženami. Jelikož většinu klientů v evidenci tvoří muži, byla srovnatelnost obou pohlaví znemožněna. Jeden z respondentů také uvedl, že záleží i na osobnosti probačního úředníka.

Při otázce na lepší spolupráci s mladšími či staršími klienty se tři respondenti shodli na tom, že se lépe spolupracuje s mladšími klienty, a to z toho důvodu, protože mladší klient více respektuje pokyny pracovníka a lze jej intervencí někam dovést. Samozřejmě i zde platí individualita jednotlivých uživatelů služby a motivace spolupracovat dána fungujícím rodinným prostředím a pracovním uplatněním, v opačném případě je spolupráce horší. Jeden z dotazovaných však podotkl, že se spíše u starších klientů setkává s větším respektem k orgánům činným v trestním řízení.

Páchání trestné činnosti u mladých dospělých je podle pracovníků nejvíce ovlivněno užíváním návykových látek, velkou nezaměstnaností a v některých případech i extremismem. Objevuje se trestná činnost spáchána pod vlivem alkoholu.

Pojetí zodpovědnosti při plnění povinností spojených s alternativními tresty mladých dospělých je opět závislá na individualitě a rodinném zázemí klientů. Pokud má klient dobré zázemí, je motivován k lepší spolupráci a jeho zodpovědnost bývá větší. Jeden z dotazovaných označil jako důležitý faktor to, zda jde o prvopachtele či uživatele služby s kriminální minulostí. Podle pracovníka zabývajícího se trestem obecně prospěšných prací je zodpovědnost těchto klientů horší. Podle posledního respondenta dokonce u mladých dospělých existuje větší riziko špatné spolupráce.

Dle všech pracovníků olomouckého střediska je mladá dospělost jednoznačně obdobím, kdy bývá člověk náchylnější k páchání trestné činnosti. Situaci opět ovlivňuje návykové chování či nezaměstnanost. Dalším faktorem může být také způsob trávení volného času, pokud se klient setkává s lidmi závislými na návykových látkách či lidmi s delikventním chováním, ovlivňuje ho to. Důležitou roli hraje i rodičovská výchova, pachatel pocházející

z nefunkční rodiny nemusí mít zakořeněné sociální normy, následně se stává náchylnějším k páchání trestné činnosti.

Probační a mediační služba je, jak vyplývá z rozhovoru, určitě užitečnější než výkon trestu odnětí svobody. Pachatel podle dotazovaných dostane druhou šanci. Záleží však jen na něm, zda ji uchopí či nikoliv.

Nejčastěji k přeměně alternativního trestu na výkon trestu odnětí svobody u mladých klientů dochází vlivem nezaměstnanosti a užíváním návykových látek. Ale více k přeměně dochází u starších uživatelů služby, kteří již za sebou mají kriminální minulost. I zde hraje roli individuální nastavení klienta.

Ze získaných informací jasně vychází, že klienty služby jsou opravdu lidé s nižším vzděláním. Nejvíce se jich objevuje v agendě obecně prospěšných prací. Respondent číslo 5 potvrdil velkou souvislost se vzděláním a pácháním trestné činnosti.

Mladí recidivisté se vlivem nezaměstnanosti dopouštějí krádeží, čímž se navrací ke spolupráci s probačními úředníky. Velký návrat klientů zaznamenalo středisko po loňské amnestii.

Klienti nejvíce přicházejí na středisko s popudem orgánů v trestním řízení. V případě přípravného řízení mohou uživatelé služby dostat pozvánku od probačního úředníka, který je ovšem pověřen soudem.

V předposlední otázce většina pracovníků užívala termín „když se čistí stoly“. V tomto období na konci roku se tedy vyskytuje případů nejvíce, jelikož soudci chtějí do konce roku předat případy vhodné probaci do patřičných rukou.

Otázka týkající se zájmu veřejnosti o probační a mediační služby vyšla z rozhovoru záporně. Veřejnost se na pracovníky obrací, jen v případě pokud už s touto činností byla ve styku.

Hlavní výzkumná otázka byla potvrzena jen z části. Evidence olomouckého střediska zaznamenává poměrně velkou část mladých dospělých. Což potvrzuje příloha číslo 1. Více klientů se však nachází ve vyšší věkové kategorii. Pro aktuálnost jsem vybrala klienty evidované na středisku v roce 2014.

Vedlejší výzkumná otázka byla potvrzena zcela. Mladá dospělost opravdu může být krizovou situací pro osoby nacházející se v popisovaném období. Tuto skutečnost dokazuje velký počet nezaměstnaných klientů. Roli zde hraje vysoký výskyt uživatelů návykových látek a nefunkční rodinné či partnerské zázemí. Situaci ovlivňuje i mnoho pachatelů s nízkou úrovní vzdělání.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit souvislost mezi obdobím mladé dospělosti a jeho vlivem na páchání trestné činnosti a následnou spoluprací těchto osob s Probační a mediační službou.

Z výsledků výzkumného šetření lze vyvodit, že zmiňované období opravdu může mít vliv na trestnou činnost mladých dospělých. Zejména v dnešní době velký podíl nezaměstnanosti a užívání návykových látek často dovede mladé jedince až ke spolupráci s probačními úředníky. Ačkoliv jejich podíl není až tak vysoký, jak jsem předpokládala, i tak jejich výskyt v evidenci klientů PMS ČR není zanedbatelný. Jelikož jsem se ve svém výzkumném šetření zaměřila pouze na středisko PMS v Olomouci, nemohu srovnávat s evidencí klientů v jiných městech, ale podle výpovědí pracovníků střediska, si troufám tvrdit, že situace v jiných městech bude podobná, z toho důvodu, že nezaměstnanost mladých lidí stoupá celorepublikově a užívání návykových látek se objevuje také všude.

Práce mě také dovedla k úvahám, jakou zásadní roli má v našem životě fungující rodinné prostředí. Velmi se totiž odráží i na spolupráci klientů s probačními úředníky.

V úvodu uvedené cíle teoretické i praktické části této práce byly splněny. V teoretické části byla popsána problematika mladé dospělosti, restorativní justice, probace a její jednotlivé agendy a další alternativní tresty s probací mnohdy související. Jelikož literatura k těmto oblastem byla dobře dostupná, neměla jsem problém se splněním cíle. Chtěla bych také upozornit na kvalitní internetové zdroje PMS ČR, které poskytují mnoho informací k této problematice.

V praktické části jsem provedla výzkumné šetření pomocí rozhovorů s probačními úředníky střediska PMS v Olomouci. Díky jejich informacím a odborné pomoci jsem mohla splnit i cíl druhé části práce. Spolupráce s těmito pracovníky byla na vysoké úrovni. I když se výzkumná otázka potvrdila jen z části, myslím si, že výzkumné šetření nebylo bezcenné a přineslo nejen mně mnoho podstatných informací.

Díky bakalářské práci jsem získala mnoho užitečných znalostí a prozkoumala systém alternativních trestů do hloubky. Tyto informace mě obohatily a předpokládám, že je využiji i při dalším studiu a volbě povolání, které bych chtěla zaměřit právě na tuto klientelu.

Závěrem bych chtěla ještě poukázat na jedno zjištění, které mi zpracovávání práce přineslo. Jelikož spousta mých přátel také píše bakalářské práce, sdělujeme si společně naše zážitky, které nás při psaní potkávají. Již při sdělení názvu mé práce mě udivilo, kolik z nich

pojem Probační a mediační služba nezná. Došla jsem tedy k závěru, že lidé, kteří se nedostali do styku se zmiňovanou organizací, nejsou o problematice příliš informovaní.

Seznam použité literatury

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: Terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. Vyd. 4. rozš. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, 272 s. ISBN 978-80-223-2391-8.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Vyd. 3. Praha: Grada, 2008, 277 s. ISBN 978-80-247-1593-3.
- KURIC, Jozef a kol. *Ontogenetická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 264 s.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-535-0.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3. přeprac. a dopl. Praha: Grada, 1998, 343 s. ISBN 80-716-9195-X.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-008-X.
- PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky II: Vývoj člověka od patnácti do třiceti let*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, 231 s.
- SOTOLÁŘ, Alexander a PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2000, 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
- ROZUM, Jan a KOTULAN, Petr a JARKOVSKÁ, Lucie. *Institut dohledu u podmíněného propuštění*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 290 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8026-9.
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.
- ŠTERN, Pavel a OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Probace a mediaci: Možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 216 s. ISBN 978-80-7376-757-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, 872 s. ISBN 80-717-8802-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie: Vývoj člověka od patnácti do třiceti let*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004, 356 s. ISBN 80-246-0841-3.

ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Vyd. 1. Ostrava: KEY Publishing, 2007, 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

METODICKÝ STANDARD PMS V OBLASTI PAROLE. *Součinnost mezi Vězeňskou službou České republiky a Probační a mediační službou České republiky v oblasti zajišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem* [online]. c2003, poslední revize 2007-06 [cit. 31. 3. 2014]. Dostupné z

<https://www.pmscr.cz/download/PAROLE_Soucinnost_VSCR_a_PMS_CR-metodika_2007.pdf>.

METODICKÝ STANDARD ČINNOSTI PMS V OBLASTI TOPP. *Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění možností ukládání a výkonu trestu obecně prospěšných prací (OPP)* [online]. c2003, [cit. 26. 1. 2014]. Dostupné z

<https://www.pmscr.cz/download/OPP_metodika_bez_priloh.pdf>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Obecně prospěšné práce* [online]. c2002-2014, [cit. 26. 1. 2014]. Dostupné z <<https://www.pmscr.cz/obecne-prospesne-prace/>>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody – PAROLE* [online]. c2002-2014, [cit. 31. 3. 2014]. Dostupné z <<https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Poslání a cíle Probační a mediační služby České Republiky* [online]. c2002-2014, [cit. 2. 1. 2014]. Dostupné z <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Trest domácího vězení a jeho právní úprava* [online]. c2002-2014, [cit. 26. 1. 2014]. Dostupné z <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>.

Seznam legislativních zdrojů

Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě).

Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon 141/1961 Sb., trestní řád.

Ostatní použitá literatura

INFORMAČNÍ LETÁK. *Probační a mediační služba ČR: Informace o činnostech.*

Seznam použitých zkratk:

OPP – Obecně prospěšné práce

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

PMS – Probační a mediační služba

PPD – Podmíněné propuštění s dohledem

VTOS – Výkon trestu odnětí svobody

TČ – Trestný čin

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Respondenti

Tabulka č. 2: Přehled nejčtenějších odpovědí

Seznam příloh

Příloha č. 1: Tabulka evidence klientů za rok 2014

Příloha č. 2: Předloha strukturovaného rozhovoru

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Příloha č. 4: CD s přepsanými rozhovory

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Tabulka evidence klientů za rok 2014

Evidence klientů dle věku za rok 2014

PŘ	PŘ OPP	PŘ DV	PŘ PPD	OPP	POD	PPD	NVD
1997	1993	1973	1972	1988	1989	1969	1982
1942	1958		1965	1972	1979	1992	
1978	1967			1980	1984	1987	
1993	1990			1971	1992		
1953	1993			1987	1983		
1966	1991			1985	1984		
1929	1967			1975	1983		
1967	1968			1992	1991		
1991	1966			1976	1984		
1976	1995			1979	1973		
	1985			1977	1987		
	1982			1992	1984		
	1981			1982	1995		
	1990			1984	1979		
	1971			1969	1973		
	1980			1982	1989		
	1975			1992			
	1986			1982			
	1985			1966			
	1955			1980			
	1991			1990			
	1984			1983			
	1964			1990			
	1987			1983			
	1972			1991			
	1986			1968			
	1979			1975			
	1967			1958			
	1979			1954			
	1945			1967			
	1982			1986			
	1983			1987			
	1974			1991			
	1989			1982			
	1991			1978			
	1975			1969			
	1970			1975			
	1993			1973			
				1978			
				1989			
				1990			
				1989			
				1980			
				1973			
				1960			
				1983			
				1985			
				1966			
CELKEM	10	38	1	2	48	16	3
CELKEM KLIENTŮ							
MLADÍ	3	16	0	0	17	10	2
DOSPĚLÍ KLIENTI							

Vysvětlivky tabulky:

PŘ – předběžné řízení

PŘ OPP – předběžné řízení o trestu obecně prospěšných prací

PŘ DV – předběžné řízení o trestu domácího vězení

PŘ PPD – předběžné řízení o podmíněném propuštění s dohledem

OPP – trest obecně prospěšných prací

POD – podmíněné odsouzení s dohledem

PPD – podmíněné propuštění s dohledem

NVD - náhrada vazby dohledem

Tabulka zaznamenává počet klientů zaevidovaných na středisku Probační a mediační služby v Olomouci od začátku roku 2014. Každý sloupec znázorňuje jednotlivou agendu a rok narození klientů. Barevně jsou označeni klienti spadající do období mladé dospělosti. Věkové kritérium osob začíná rokem 1984, jež jsem vybrala na základě vymezení Příhody a Kurice, kteří se shodují ve věkovém rozmezí období od 20 do 30let, jak je popsáno v první kapitole.

Celkový počet uživatelů služby zaevidovaných od začátku roku je 119. Z toho je 48 klientů v období mladé dospělosti. Nejvíce pachatelů má uložen trest obecně prospěšných prací, jde o 17 klientů a 16 klientů má v předběžném řízení navrženo uložení tohoto alternativního trestu. Dále 10 uživatelů služby má uloženo trest podmíněného odsouzení s dohledem. Tyto informace potvrzují data získaná v rámci kvalitativního výzkumu pro mou bakalářskou práci. 3 klienti čekají na stanovisko k alternativnímu trestu od probačního úředníka zabývajícího se předběžným řízením. Podmíněné propuštění s dohledem vykonávají 2 pachatelé. V agendě náhrady vazby dohledem, předběžného řízení o podmíněném propuštění s dohledem a předběžného řízení o domácím vězení se cílová skupina klientů nevyskytuje.

Tabulku uvádím pro přehled o aktuálním počtu případů týkajících se osob patřících do cílové skupiny. Tabulka také potvrzuje informace vycházející z výzkumné analýzy.

Příloha č. 2 : Předloha strukturovaného rozhovoru

ROZHOVOR

1. Dokážete určit, jaká věková skupina se v evidenci klientů vyskytuje nejvíce?
2. Spolupracuje se lépe s muži či ženami? Proč?
3. Spolupracuje se lépe s mladšími klienty či se staršími? Proč?
4. Do jaké cílové skupiny nejvíce spadají klienti v mladé dospělosti*? (např. nezaměstnaní, uživatelé návykových látek apod.)
5. Můžete specifikovat pojetí zodpovědnosti této věkové skupiny klientů při plnění povinností dané agendy probační a mediační služby?
6. Myslíte si, že jsou lidé v období mladé dospělosti více náchylní k páčání trestné činnosti? A proč?
7. Myslíte si, že je Probační a mediační služba pro mladé dospělé užitečnější než výkon trestu odnětí svobody a proč?
8. U jaké cílové skupiny nejčastěji dochází k přeměně alternativního trestu na výkon trestu odnětí svobody?
9. Jaký má vliv vzdělání klientů na páčání trestné činnosti? Lze říci, že klienty PMS jsou spíše lidé s nižším vzděláním?
10. Vrací se k Vám klienti, kteří již PMS prošli? Pokud ANO, o jakou věkovou skupinu se jedná?
11. Přicházejí za Vámi klienti pouze s popudem orgánů činných v trestním řízení? Existuje i možnost přijít bez tohoto popudu?
12. Je nějaké období v roce, ve kterém lze při Vaší práci zaznamenat více případů? A můžete říci, čím nebo kým je to ovlivněno?
13. Žádají Vás o informace o Probační a mediační službě i lidé z laické veřejnosti?

* Mladá dospělost – období od 20 do 30let.

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

pro bakalářskou práci: Role probace při práci s mladými dospělými

autor práce: Hana Nováková

pracoviště: Ústav speciálněpedagogických studií Univerzity Palackého v Olomouci

místo výzkumného šetření: Probační a mediační služba v Olomouci

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s žádostí o spolupráci na bakalářské práci. Pokud s účastí souhlasíte, připojte podpis, kterým vyslovujete souhlas s níže uvedeným prohlášením.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedené bakalářské práci a uděluji souhlas ke zpracování údajů poskytnutých v rozhovoru v rámci bakalářské práce. Autorka mne informovala o podstatě práce a seznámila mne s cíli a metodami, které budou při výzkumu používány. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro studijní a vědecké účely a že výsledky výzkumu mohou být anonymně publikovány.

Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit, měl/a jsem možnost se autorky zeptat na vše, co jsem považoval/a za podstatné a potřebné vědět. Na tyto mé dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

.....
Jméno a příjmení autorky bakalářské práce:

.....
podpis:

V
dne:

.....
Jméno a příjmení účastníka výzkumu:

.....
podpis:

V
dne:

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Hana Nováková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Role probace při práci s mladými dospělými
Název v angličtině:	Probate role throughout the dealing with young adults
Anotace práce:	Bakalářská práce „Role probace při práci s mladými dospělými“ pojednává o vlivu období mladé dospělosti na páchání trestné činnosti a následnou spolupráci s Probační a mediační službou. Hlavní tématem práce je pojem mladá dospělost a její souvislost spolupráce pachatelů trestné činnosti s probačními úředníky. Práce se zabývá pojmem mladá dospělost, zejména role tohoto období, také pojmem restorativní justice a probace. Je zde popsána historie Probační a mediační služby, její cíle, činnost, a poslání. Dále práce popisuje jednotlivé agendy probace a další související alternativní tresty.
Klíčová slova:	Mladá dospělost, probace, restorativní justice, alternativní tresty, obecně prospěšné práce, trest zákazu vstupu, trest domácího vězení, parole, probační dohled
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis „Probate role throughout the dealing with young adults“ discusses the influence of young adulthood in crime and subsequent cooperation with the Probation and Mediation Service. The main topic of this work is the notion of young adulthood and its relation to the cooperation of offenders with probation officers. This work deals with the concept of young adulthood, especially with the roles of this period, also with the concept of restorative justice and probation. There is described history of the Probation and Mediation Service, its objectives, activities and mission. It also describes the different agendas of probation and other related alternative punishments.

Klíčová slova v angličtině:	Young adulthood, probation, restorative justice, alternatives to imprisonment, community service, a ban on entry, home detention, parole, probation supervision.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Tabulka evidence klientů za rok 2014 Příloha č. 2 : Předloha strukturovaného rozhovoru Příloha č. 3 : Informovaný souhlas Příloha č. 4: CD s přepranými rozhovory
Rozsah práce:	60 stran
Jazyk práce:	Český jazyk